Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-hээ гарана | № 19 (15642) | 1981 оной январиин 23, пятница | Сэн 2 мүнгэн.

АГРОНОМ— ГАЗАРАЙ ЭЗЭН

«1981—1985 онуудта, мүн 1990 он хүрэтэрхи үедэ СССР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын гол шэглэлнүүд» тушаа КПСС-эй ЦК-гай проект дотор хүдөө ажахые саашадань хурданаар хүгжөөхэ, ороноо эдеэ хоолоор найдамтайгаар хангаха үргэн ехэ программа хараалагдаһан байна. Табан жэлэй туршада хүдөө ажахын продукци үйлэдбэрилгын жэлэй дунда зэргын хэмжээе 12—14 процентээр ехэ болгохо, тэрэ тоодо ороохо таряа үйлэдбэрилгые жэлдээ 238—243 миллион тоннодо хүргэхэ, тэжээл үйлэдбэрилгые үндэһөөрнь һайжаруулха, хартаабха, овощ ехээр абаха болон бусад ехэ зорилгонууд табигдаа.

Газар тариалангай һалбарине научна үндэһэ баримтатай зональна гуримаар эрхилхэ, хүрьһэнэй үрэжэл ба ургаса дээшэлүүлхэ талаар тодорхой хэмжээнүүд хараалагдаһан. Эдэ ехэ зорилгонуудые амжалтатайгаар шиидхэхэ хэрэгтэ агрономууд гол һуури эзэлхэ ёһотой гэжэ үнгэрһэн декабрь һарада Москвада болоһон агрономуудай бүхэсоюзна зүблөөн дээрэ сэхэ хэлэгдэһэн байна.

«СОВЕТ АРАД ХҮДӨӨ АЖАХЫНГАА ҮЙЛЭДБЭРИИН ГОЛ ХҮСЭН, НИИТЫН БАЯЛИГАЙ ШУХАЛЫН ШУХАЛА ЭШЭ ҮНДЭҺЭН БОЛОХО ГАЗАРАА АГРОНОМУУДТА НАЙДАҺАН БАЙНА. ТАРЯАЛАН, САБШАЛАН БОЛОН БЭЛШЭЭРИИН ГЕКТАР БҮХЭНИИЕ ХАМГААЛХАҺАА, ГАМТАЙ НАРИНААР АШАГЛАХАҺАА ОНДОО ХАРЮУСАЛГАТАЙ ХЭРЭГ АГРОНОМДО БАЙХАШЬЕГҮЙ. ...ПОЛИИН ХУУЛИТА ЭЗЭН, ГАЗАР ТАРЯАЛАНГАЙ КУЛЬТУРА, ТЭРЭНЭЙ АШАГ ҮРЭ ДЭЭШЭЛҮҮЛЭГШЭ БА ТЭДЭНИИЕ НАЙДАМТАЙ БОЛГОГШО ГЭҺЭН ХҮНДЭТЭ НЭРЭ ЗЭРГЭДЭЭ ХҮРЭХӨӨР АЖАЛЛАХА ГЭЭШЭ АГРОНОМ БҮХЭНЭЙ НАНГИН УЯЛГА МҮН», — гэжэ тус зүблөөндэ хабаадагшадта эльгээһэн амаршалгын бэшэг соогоо нүхэр Л. И. Брежнев тэмдэглэһэн байна.

Эдэ бүгэдэ манай республикын агрономуудта сэхэ хабаатай, бүри онсо удхатай болоно. Юуб гэхэдэ, үнгэрһэн табан жэлэй туршада республикамнай газар таряалангай продукци үйлэдбэрилхэ, тэрэнние гүрэндөө худалдаха түсэбтэ даабаряа холо дүүргээгүй, ниитын адууһа малаа элдэб зүйлэй тэжээлээр хангажа шадаагүй үлэһэн байна бшуу. Энээнэй гол ушар шалтагааниинь гэхэдэ, нэн түрүүн, газар таряалангай культура ба хүрьһэнэй үрэжэл дээшэлүүлхэ, тэрэнние элдэб гэмтэлгэһээ хамгаалха агротехникэ баримталдаг болохо хэрэгтэ анхарал һуладаһан байха юм. Тиимэһээ таряалангай, сабшалангай, бэлшээриин ургаса бага, мүнөө үе сагай эрилтые яашье ханганагүй.

Иимэ байдалые гансал байгаалиин, сагай уларилай таагүй, ган гасуурай ушарһанаар шалтагаалхаар бэшэ. Агроном гээшэ сагай уларилда дабагдаха зэргэгүй ха юм. Энээние манайшье республикын шадабаритай бэрхэ, ургаша һакаатай агрономууд гэршэлжэ үгэнэ.

Түнхэнэй районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхоздо һүүлэй арбаад жэлдэ газар таряалангай культура дээшэлүүлхэ, нютагай эрхэ байдалда баян ургаса үгэхөөр һайн сортнуудай үрэһэтэй болохо, тарилгын хубаарилга гуримшуулха, минеральна болон органическа үтэгжүүлгэнүүдые зүбөөр, үрэ ехэтэйгээр хэрэглэхэ, механизаторнуудай ажалые түрүү аргаар эмхидхэхэ талаар ехэ хүдэлмэри хэгдээ. Энээнэйл ашаар һүүлэй хүндэ хүшэр жэлнүүдтэшье эдэнэр ургасаа хоёр дахин дээшэлүүлжэ шадаа бшуу. Эдэ бүхы хүдэлмэри колхозой ахамад агроном Александр Мижитович Холбоевой ударидалга доро хэгдэһэн байна.

Иимэрхүү эдэбхи хэшээлтэйгээр ажалладаг агрономууд район бүхэндэ бии. Газарай хүрьһэ хамгаалха агротехникэ нэбтэрүүлхэ хэрэгтэ Ленинэй ордено Борьёогой совхозой ахамад агроном Иван Петрович Зайцев бүхы мэргэжэл, шадабаряа зорюулна. Тарян ажалай культура, газарай үрэжэл дээшэлүүлхэ, уһалагдадаг таряалангаа үрэ ехэтэйгээр хэрэглэхэ гэжэ Хяагтын районой «Родина» колхозой ахамад агроном, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй депутат Фекла Сергеевна Ворона олон жэлдэ амжалтатайгаар оролдожо ябана. Хартаабхын ургаса дээшэлүүлхэ хэрэгтэ Кабанскын районой «Шергинский» совхозой ахамад агроном Тамара Федоровна Дубкова ехэхэн хубитаяа оруулаа. Буряад ороной эрхэ байдалда ороohо таряа болон тэжээлэй ургамалнуудай үндэр ургаса туйлаха арга нүхэсэлнүүдые шэнжэлхэ, бодото дээрэнь хэрэглэхэ талаар РСФСР-эй габьяата агроном, хүдөө ажахын эрдэмэй кандидат Виктор Иванович Осипов ехэхэн оролдолго, хэшээл гаргана.

Тэд иимэ мэргэжэл шадабаритай, үсэд нэтэрүүгээр хүдэлдэг, нютагайнгаа таряалан, сабшалангай ёһотой эзэдиинь болоһон агрономууд хургаар даража тоолохоор үсөөн байна. Мүнөө үедэ республика доторнай 650 агроном ажалладаг, тэдэнэрэй хахадһаа олонхинь дээдэ эрдэмтэйнүүд. Хэды ехэ хүсэн гээшэб!

Хэрбээ эдэнэр хүдэлдэг нютагуудтаа туршалгын, шэнжэлгын хүдэлмэри хэжэ, сагай уларилай ямаршье бэрхэшээлтэй үедэ найдамтай ургаса абаха арга олоо һаа, республикын хүдөө ажахые хүгжөөхэ хэрэгтэ ехэхэн лэ алхам хэгдэхэ байгаа бшуу. Харин олонхи агрономууд өөрынгөө уялгата үүргэеэ ёһотой һайнаар дүүргэнэгүй, эрдэм-техникын туйлалтые үйлэдбэридөө нэбтэрүүлхэ, ажахы бүхэнөө һайн сортын үрэһэ хүрэнгөөр хангаха, тогтууритай һайн ургаса абаха севооборот хэрэглэхэ гэжэ оролдоногүй. Хүрьһэ хамгаалха севооборотуудые ашаглаха, ёһотой сэбэр һайн паар бэлдэхэ, наг шэбхээ, минеральна үтэгжүүлгээ таряалангай хүрьһэндэ ашаг үрэ ехэтэйгээр оруулха хүдэлмэрине эмхидхэхэ, тэрээндэ саг үргэлжын хиналта табиха уялгаяа дүүргэнэгүй. Олохон агрономууд өөрын шэнжэлһэн тобшололгүй байдаг, өөрынгөө гол ажалда гүнзэгы анхаралаа хандуулангүй, жэжэ божо асуудалнуудые шиидхэхэ баатай болодог. Саашадаа иимэ байдалые тэсэхээр бэшэ. Районуудай партийна, советскэ, хүдөө ажахын органуудай, республикын Хүдөө ажахын министерство, трестнүүд болон нэгэдэлнүүдэй хүтэлбэрилэгшэд агроном бүхэнэй бэелүүлхэ уялгата хэрэгые тодорхойлжо, таряалангай, сабшалангай ургасын түлөө тэдэнэрэй харюусалга дээшэлүүлхэ, газарай ёһотой эзэниинь болохо хэрэгтэнь туһалха, дэмжэхэ болоно.

Эдэ бүхы дутагдалнуудые усадхажа, энэ жэлдэ, мүн саашанхи жэлнүүдтэ таряалан, сабшалангай ургаса эрид дээшэлүүлхэ хэрэгтэ агроном бүхэнэй үүргэ ба харюусалгые мүнөө сагай эрилтэдэ хүргэхэ тухай мүнөөдэр Улаан-Үдэдэ болохо республикын агрономуудай суглаан дээрэ сэхэ хэлсэгдэхэ байна.

Арбан нэгэдэхи табан жэлэй түрүүшын жэлдэ ороohо таряанай, хартаабхын, овощ болон тэжээлэй ургамалнуудай, үбhэ ногооной баян ургаса абахын тула бүхы арга боломжонууд хэрэглэгдэхэ ушартай. Энэ ехэ хүдэлмэри иимагтал агрономуудай үдэр бүриин хиналта доро ябуулагдаха байна.

Үрэһэ хүрэнгэеэ эртээнһээ бэлдэхэ, саашадаа ажахы бүхэниие өөһэдын һайн сортын үрэһэтэй болгохын тула үрэһэнэй ажахынуудай, участогуудай хүдэлмэрине эрид һайжаруулха шухала болоно. Энэ агроном бүхэнэй нангин уялга, сэхэ харюусаха хэрэг мүн.

Таряалангай, илангаяа мелиорациин хүсөөр һайжаруулагдаһан, уһалагдадаг газарай гектар бүхэниие үрэ ехэтэйгээр ашаглаха, нютагайнгаа эрхэ байдалда таараха севооборот зохёожо, наринаар баримталха, хүрьһэ хамгаалха, тэрэнэй үрэжэл дээшэлүүлхэ, минеральна болон органическа үтэгжүүлгэнүүдые зүбөөр хэрэглэхэ болон бусад шухала асуудалнууд саашадааньшье бүри дүүрэнээр шиидхэгдэхэ зэргэтэй. Эндэ агрономууд өөһэдынгөө мэргэжэл, шадабари харуулха болоно.

КПСС-эй XXVI СЪЕЗДЫЕ УГТУУЛАН

ОРОЛДОСЫН АШААР...

Түмэр замай Тимлюй станциин болон эндэхи цементын заводой коллективүүд үнгэрэгшэ жэлэйнгээ түсэбтэ даабаринуудые амжалтатайгаар дүүргэһэн байна.

Цемент болон бусад ашаанууд саг болзортоо графигай ёһоор, арадай ажахын хэрэглэмжэдэ ябуулагдажа, вагонуудай хоohoор байлгые 1,6 часаар хороогоо. Энэнь хэдэн зуугаад хооhон вагонуудые хэрэглэжэ, түсэбһөө үлүү ашаануудые шэрэлгэдэ ехэхэн нүлөө үзүүлһэн байна.

Тус коллективүүд ашаа шэрэлгээр арбадахи табан жэлэй түгэсхэхы оной түсэбүүдые 105,4 процент дүүргээ юм. Станциин хүдэлмэрилэгшэд вагонуудаа ашаа тээлгэдэ үгөөд, тэдэнээ эзэндэнь хүргэлгэ хүрэтэр болзорыень түргэдхэжэ шадаа. Поезднуудые бүридхэн ябуулха сагые хороожо, ехэхэн амжалта туйлагдаа.

Шэнэ арбан нэгэдэхи табан жэлдэ бэелүүлхэ хараа түсэбүүдээ тодорхойлжо, 1981 онойнгоо социалис уялгануудые станциин коллектив һаяхана баталан абаһан байна. Тэрэнэйнгээ ёһоор, эндэ хүдэлдэг бүхы мэргэжэлтэд хоорондохи харилсаа холбоогоо улам бэхижүүлжэ, жэгдэ эршэ ба дэлисэтэйгээр хүдэлхэ гэжэ шиидэнхэй. Тиихэдээ ашаа тээхэ ба буулгаха үедэ вагонуудай хии хооhoор байдаг сагые үшөө хороохо, эдэ бүхы хүдэлмэринүүдые хурдадхаха хэмжээ ябуулгануудые хараалаа. Хэрбээ үнгэрһэн жэлэй туршада мянга гаран условно вагон алмагдаһан байгаа һаа, байгша 1981 ондо тэдэнэй тооe үшөө олошоруулха, түсэбһөө гадуур үйлэдбэрилэгдэһэн продукцияа алмагдаһан вагонуудта ашажа, хэрэглэгшэдтэнь эльгээхэ зорилготой.

Мүнөө тэдэнэр КПСС-эй XXVI съездын хүндэлэлдэ дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ оролсоод, абаһан уялгаяа амжалтатайгаар дүүргэжэ байна.

М. ДУБРАВИН.

ЗОРИГЖОНХОЙ

«Искра» колхозой механизаторнууд хабарайнгаа тарилгада эртээнһээ һанаагаа табижа, бүхы трактор болон хүдөө ажахын бусад техникэ хүйтэнэй үедэ заһабарилжа, бэлэн болгодог заншалтай юм. Шэнэ жэлдэ тэдэнэр энэ хүдэлмэриеэ саг соонь үнгэргэжэ байна.

Һүүлэй мэдээгээр 57 тракторай 32-ынь заһабарилагдажа, бэлэн болгогдоо. Тиихэдэ сеялкэ, плуг, культиватор гэхэ мэтэ заһабарилагдажа, дүүргэгдэжэ байна. Тэрэшэлэн эндэ комбайн заһабарилха хүдэлмэри мүн лэ эмхидхэгдэжэ, найман комбайн бэлэн болгогдоо.

Заһабарилгын хүдэлмэриие тракторно-таряан ажалай бүхы дүрбэн бригадын бригадир хүтэлбэрилдэг юм. Тэдэнэр заһабарилгын шанар тон наринаар хинан шалгадаг байна. Заһабарилагшадай дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ үнинэй механизатор, Ленинэй болон Ажалай Улаан Тугай ордено Михаил Кузьмич Антоновой даадаг бригадынхид онсо шалгаржа, халаан бүриингөө даабари үлүүлэн дүүргэнэ. Тиихэдэ мотоор заһабарилдаг слесарь В. Г. Белоусов хүдэлмэреэ һайн шанартайгаар дүүргэдэгээрээ һайшаал магтаалда хүртэнэ.

Хонхолын механизаторнууд түрэл партиингаа XXVI съездые нэрэтэй солотойгоор угтахын тула дээшэлүүлэгдэһэн социалис уялгануудые абанхай. Тэдэнэр съездын нээгдэхэ үдэр болотор хүдөө ажахын бүхы машинануудые заһабарилжа дүүргэхээр шиидэнхэй. Тракторнууд апрелиин 1-дэ булта бэлэн болгогдохо юм.

Д. ГАРМАЕВ.
Мухар-Шэбэр.

Ленинэй ордено ЛВРЗ-гэй колесно цехэй Виталий Волковой хүтэлбэрилдэг бригадын гэшүүд КПСС-эй XXVI съездын хүндэлэлдэ дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ түрүүшүүлэй зэргэдэ дабшана. Эдэнэр халаанайнгаа даабари 120 процент бэелүүлнэ.
ЗУРАГ ДЭЭРЭ: В. Волков.
П. БУРМАКИНАЙ фото.

МАЛАЙ ҮБЭЛЖЭЛГЭ— ШАНГА ШАЛГАЛТА

Ажахын түрүү хонишодой нэгэн Аси Хармовна Хабибулинатай уулзахаяа Нарин-Хушуунай үбэлжөөндэ ошобоб.

Гушан хоёр жэлэй туршада «Дружба» колхоздоо хонишоноор хүдэлжэ ябаһан хүнтэй ушаржа хөөрэлдэхэдэ, угаашье һонирхолтой байба даа. Энэ хугасаа соо хонишоной ажал хэрэгтэнь, ажабайдалдань олон хубилалтанууд болоһон байна.

— Арбан нэгэн жэлдэ Самбу Ринчиновна Ямпиловатай хамта ажаллажа, социалис мүрысөөндэ эрхимлэжэ ябанабди, — гэжэ тэрэ баяртайгаар хөөрэжэ байгаа һэн.

Мүнөө А. Хабибулинагай даадаг отарынхид түл абалгадаа һайнаар бэлдэнхэй. Байгша ондо энэ бригада тэжээлээр һайншье бэшэ һаа, урдаа тохёолдоһон бэрхэшээлнүүдые дабажа, абаһан социалис уялгаяа дүүргэхэ хүсэлтэй.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: ахалагша хонишон А. Х. Хабибулина, тэрэнэй туһалагша С. Р. Ямпилова.

Е. СУРМАЧАЙ
фото-текст.

ИННОКЕНТЬЕВКЫН ҺААЛИШАДАЙ ЭРМЭЛЗЭЛ ЕХЭ

— «Мал ажалда оролдолго гаргаагүй һаа, юрэдөө, амжалта туйлахань бэрхэтэй юм, — гэжэ районой түрүү һаалишадай нэгэн «Хүндэлэлэй Тэмдэг» ордено малшан Валентина Леонтьевна Рекунова хөөрэнэ. — Теэд булта дaa адли тэгшэ оролдолго гаргаха хэрэгтэй ааб даа. Манай фермын коллектив имагтал ажалша, малша зонуудһаа бүридэнхэй. Харин элдэб шалтагаануудһаа нэгэ-хоёр хүнэй амаралтада саг зуура гарахадань, бэрхэтэй байдал баһал ушардаг гээшэ. Үнгэрэгшэ намар, жэшээнь, гурбан бүлэг үнеэд гансата эзэгүй үлэжэ, һү һаалимнай доошолһон юм. Үшөөшье ондоо бэрхэшээлнүүд ушардаг. Ехэ һүнэй түлөө заримдаа муугаар оролдоно гээшэбди. Саашадаа эдэ бүгэдые хараадаа абаха болонобди.

— Валентина Леонтьевна тон зүб хэлэнэ, — гээд Худанай совхозой Иннокентьевкын фермые даагша Андрей Анисимович Родионов манай хөөрөөндэ ороно. Үнэхөөрөөшье, үнгэрэгшэ жэлдэ ажал эмхидхэхэ талаар олон дутуу дунданууд үзэгдэһэн юм. Инженерно-техническэ мэргэжэлтэдэй гэмээр тэжээл буйлуулха цехэй заһабарилга ехээр унжагайруулагдаһан байна. Шэнэ түрэхэ гунжадай хоёр бүлэг бии болгоод, тэндэ хүдэлхэ һаалишадые удаан сагта бэлэрхэ баатай болоо һэмди. Мүнөө тэдэ 34 гунжадаа Анна Федорова Тамара Линейцева хоёрто даалгаад байнабди. Тэжээлэй цех һаадгүй хүдэлжэ байна. Мүнөөдэрэй байдал яһала гэмгүйл даа, һүн абтаха аабза гэжэ найдагдана.

Һаалишан хүтэлбэрилэгшэ хоёрой үгые шагнаад, тус фермын ажабайдалаар һонирхобобди. Юуб гэхэдэ, энэмнай ажалша ехэхэн коллективүүдэй нэгэн болоно бшуу. Мүнөө эндэхи 350 үнеэдые 17 һаалишад харууһална. Үнгэрэгшэ декабрь һарын эхинһээ сүүдхэ бүридөө дунда зэргээр 13 центнер һүн һаагдана. Тиихэдээ һаагдажа байһан үнеэн бүриһөө дунда зэргээр 6,2 килограмм һүн абтаһан болоно. Энэнь ехэ туйлалта бэшэшье һаа, үнгэрэгшэ жэлэй энэ хугасаатай жэшээлхэдэ, нилээд дээгүүр. Тиин эндэхи һаалишад болон бусад хүдэлмэришэд саашадаа бүри ехэ һү һааха зорилготой.

Һаяын үдэрнүүдтэ фермын үнеэд тугаллажа захалаа. Январь һарада олонхи үнеэдһээ түл абтаха юм. Һүүлэй үедэ эдэнэр сүүдхэдээ 14 центнер һү һаадаг болоод, тэрэнээ үдэр бүри нэмээжэ эхилээ.

КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЦСПС болон ВЛКСМ-эй ЦК-гай «1980—81 онуудай үбэлэй үедэ малай үбэлжэлгые амжалтатайгаар үнгэргэхэ, мал ажалай продуктнуудые үйлэдбэрилгэ, худалдалгые дээшэлүүлхын түлөө мал ажалай хүдэлмэрилэгшэдэй бүхэсоюзна мүрысөө дэлгэрүүлхэ тухай» тогтоолдо харюу болгон, тус фермын коллектив үбэлжэлгын үедэ үнеэн бүриһөө 1000 килограмм һү һааха, гүрэндэ һү худалдаха түрүүшын кварталай түсэб КПСС-эй XXVI съездын нээгдэхэ үдэртэ дүүргэхэ гэһэн социалис уялга абанхай.

Хараалһан зорилгонуудаа бэелүүлхэ арга боломжонууд эндэ бии. Нэн түрүүн, коллектив кадрнуудаар хүсэд хангагданхай. Хоёрдохёор, мүнөө жэл эдэнэр бүдүүн ба шэмэтэ тэжээлээр баян. Тиихэдэ үнеэдые уһалха, байра сэбэрлэхэ ажал оньһожоруулагданхай. Буйлуулагдаһан тэжээл (бурдууг) түмэр хоолойгоор үнеэдэй байрада асарагдана.

Фермын хүдэлмэришэд-механизаторнууд сенаж, силос болон бусад тэжээл трактораар зөөжэ, байрада оруулжа үгэдэг. Тобшоор хэлэбэл, һаалишадта үнеэдэй һү шэмэ дээшэлүүлхэ арга нүхэсэл олгогдонхой гээшэ. Мүнөө үедэ рационой ёһоор, үнеэн бүридэ сүүдхэдэ хэршэгдэһэн һолоомотой худхаһан 20 литр бурдууг, 3 килограмм үбһэн, 20 килограмм сенаж, 10 килограмм силос үгтэнэ.

Гэбэшье эндэ зарим тэды дутагдалнууд ушарна. Техник-үрэжүүлэгшын үгы дээрэһээ үнеэдые искусственна аргаар үрэжүүлхэ хүдэлмэри таһалдаһан байна. Мүнөө энэ пунктын байра заһабарилагдаад, хэрэгтэй бүхы хэрэгсэлнүүдээр хангагдаа. Фермые даагша А. А. Родионов районой племнэгэдэлдэ тусгаар һуралсал гараад, техник-үрэжүүлэгшээр хүдэлэлсэхэ болоо.

Тус коллектив арбадахи табан жэлэй түсэб гүйсэд бэелүүлжэ шадаагүйшье һаа, район соогоо түрүүшүүлэй тоодо ородог. Эндэхи 17 һаалишадай 12-ынь 1980 ондо һү һааха социалис уялгануудаа амжалтатайгаар дүүргэжэ шадаа һэн. Тэдэнэрэй дүрбэниинь үнеэн бүриһөө 200 килограммһаа дээшэ һү һааһан жэшээтэй. Эдэнэрэй тоодо В. Л. Родионова, З. Ф. Кривошеева, М. И. Гладких, Л. Е. Шкедова гэгшэд ороно.

Үбэлэй үедэ ехэ һү һааха гэһэн зорилгодоо тус фермын коллектив хүрэхэ гэжэ найдахаар.

Л. ГОМБОЕВ.
Хэжэнгын район.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй
УКАЗ
НҮХЭР Ц. Г. ШАНЮШКИНАЕ БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Республикын партийна болон комсомолой органуудта үни удаан саг соо аша үрэтэйгөөр хүдэлһэнэйнь түлөө, түрэһөөр 60 наhа гүйсэһэнтэйнь дашарамдуулан, Новосибирскэ дээдэ партийна һургуулиин Буряадтахи консультпунктые даагша нүхэр **Шанюшкина** Цыцык Григорьевнае Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаха.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. СЕМЕНОВ.
Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь И. ЧЕРНЯКОВ.

Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан.
1981 оной январиин 15.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй
УКАЗ
НҮХЭР П. Ф. ЕЛГИНИИЕ БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Үни удаан жэлнүүдтэ үнэн сэхээр ажаллаһанайнь түлөө, түрэһөөр 70 наhа гүйсэһэнтэйнь дашарамдуулан, Улаан-Үдын Ленинэй ордено локомотив - вагон заһабарилгын заводой конструктор нүхэр **Елгин** Павел Филипповичые Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаха.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. СЕМЕНОВ.
Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь И. ЧЕРНЯКОВ.

Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан.
1981 оной январиин 19.

ШЭНЭ ИЛАЛТАНУУД ТЭЭШЭ

Арад зоной ажана байдал тухай анхарал оролдолго хадаа партиин ажал ябуулгын үндэр дээдын уг зорилго хододоо байгаа, мүнөөшье байһаар. Ороной хүгжэлтын Гол шэглэлнүүдэй проект энээниие элирхэйлэн гэршэлнэ гэжэ Московско XXIV городской партийна конференци дээрэ тэмдэглэгдэбэ. Тэрэ январиин 21-дэ Союзуудай байшангай Колонно зал соо хүдэлмэреэ дүүргээ.

Нүхэд Л. И. Брежнев, Ю. В. Андропов, В. В. Гришин, А. А. Громыко, А. П. Кириленко, А. Я. Пельше, М. А. Суслов, Н. А. Тихонов, Д. Ф. Устинов, К. У. Черненко, П. Н. Демичев, В. В. Кузнецов, Б. Н. Пономарев, И. В. Капитонов, В. И. Долгих, М. В. Зимянин, К. В. Русаков гэгшэдэй ерэжэ һуухадань, делегадууд нэрьемэ, удаан үргэлжэлһэн альга ташалгаар угтаба.

КПСС-эй МГК-гай болон шалгалтын комиссиин тоосоото элидхэлнүүдые, партиин XXVI съезд дээрэ харгадаха КПСС-эй ЦК-гай проект тухай элидхэлые конференцидэ хабаадагшад зүбшэн хэлсэһэн байна.

Московско городской партийна организаци КПСС-эй ЦК-е нягтаар тойрон жагсажа, коммунис байгуулалтын зориг бадаруулха түсэбүүдые бодото дээрэнь бэелүүлхын түлөө, ленинскэ партиин агуу ехэ сургаал һургаалнуудай илан мандахын түлөө тэмсэлдэ тэрэнэй үнэн сэхэ түшэг тулгууринь болодог байгаа, саашадаашье болохо юм гэжэ конференцидэ хабаадагшад КПСС-эй Центральна Комитедые, нүхэр Л. И. Брежнев түрүүтэй ЦК-гай Политбюрое найдуулба.

Конференци городской партийна организациин хүтэлбэрилхы органуудые, КПСС-эй XXVI съездэдэ хабаадаха делегадуудые һунгаа.

Конференци дээрэ һунгагдаһан КПСС-эй Московско горкомой пленум болобо. Эмхидхэлэй асуудалнууд зүбшэн хэлсэгдээ. В. В. Гришин КПСС-эй МГК-гай нэгэдэхи секретаряар һунгагдаһан байна.

(ТАСС).

ХАБАРАЙ ТАРИЛГЫЕ УГТУУЛАН

БАЯН УРГАСЫН ҮНДЭҺЭ ҺУУРИ

ХЕРСОН. Кукуруза, наран сэсэг болон бусад ургамалнуудые тарижа ургуулхын тула Херсонско областьдо найдамтай техническэ үндэһэ һуури индустриальна аргаар табигдажа байна. Үтэгжүүлгэ оруулха хэдэн зуугаад агрегат, олон мянган сеялкэ болон культиватор заһабарилагдажа, жэрылгэн табигдаба. Энэ жэлдэ 50 мянган гектар талмайда түрүү технологёор кукуруза таригдаха юм. Тэрэнь үнгэрһэн жэлэйхиһээ 5 дахин ехэ болоно. Эды шэнээн талмай дээрэ наран сэсэг, соя, томадууд шэнэ аргаар ургуулагдаха. Хабарай тарилгаяа таарамжатай һайн, богони болзор соо үнгэргэхын тула механизаторнууд, тракторнууд болон бусад түхеэрэлгэнүүдые шэнэдхэн түхеэрнэ.

Молдавиин таряашадай жэшээгээр Сельхозтехникын бүхы отделениинүүдтэ, колхоз, совхозуудай мастерскойнуудта газарай хүрьһэ жэгдэрүүлхэ түхеэрэлгэнүүд, үтэгжүүлгэнүүдые холижо оруулха нүүдэл хэрэгсэлнүүд бэлдэгдэдэг болонхой. Үтэгжүүлгэнүүдые оруулан, тарилгын урда тээ культиваци хэхын тула агрегадууд бүридхэгдэжэ байна. Индустриальна аргаар ургамалнуудые тарижа ургуулха мянга гаран комплексно оньһожоруулагдамал звено ажахынуудта байгуулхаар хараалагдана.

КУЙБЫШЕВ. Пестравска районой ажахынуудта тарилгын бүхы техникэ заһабарилагдажа дүүргэгдээ. Тракторнуудые заһабарилга дүүрэхэ тээшээ боложо байна. Комбайнуудай паркын дүрбэнэй гурбан хубинь тарилгын хүдэлмэридэ бэлдэгдэнхэй. Кошкинско, Челно-Вершинскэ, Волжско болон бусад районуудай ажахынуудта заһабарилгын эршэ ехэ юм. Олонхи колхоз, совхозуудта шагталагдадаг түхеэрэлгэ хэрэгсэлнүүдые, комбайнуудые заһабарилха мастерскойнууд баригдаһан байгаа. Эдэ бүгэдын ашаар оньһон техникэ заһабарилга үргэдхэгдэбэ.

ЙОШКАР-ОЛА. Моркинско районно үйлэдбэриин «Сельхозхимия» нэгэдэлэй хүдэлмэрилэгшэд районойнгоо колхоз, совхозуудта 11 мянга гаран гектарай талмайн хужарлиг хүрьһые избёосхоор баяжуулжа байнхай. Т-150 түхэлэй трактор дээрэ автоцистернэ тодхон түхеэржэ, агрохимигүүд ажалай амжалта туйлаба. Энэнь ямаршье сагай уларилда һаатангүй хүдэлхэ арга олгоһон байна. Агрохимическэ албанай бүхы 15 районно нэгэдэлдэ энэ шэнэ зүйл нэбтэрүүлэгдэжэ байнхай.

ПЯРНУ (Эстониин ССР). Районой таряашад нютагай үтэгжүүлгэнүүдые таряалан дээрээ гаргана. Хужарлиг хүрьһэтэй газарые шанаржуулха хүдэлмэри үргэнөөр хэгдэнэ. 500 гаран трактор болон автомашина, хэдэн арбаад экскаватор эдэ хүдэлмэри бэелүүлнэ. Промышленна предприятинуудай, автоажахынуудай техникэ мүн лэ хабаадуулагдана.

РОСТОВ-НА-ДОНУ. Доной «Золотаревский» совхозой Социалис Ажалай Герой Р. Горожаевагай хүтэлбэрилдэг кукурузашадай звеногой коллектив арбан нэгэдэхи табан жэлэй түрүүшын жэлдэ дээшэлүүлэгдэһэн социалис уялгануудые абаба. Механизаторнууд уһалууриин гектар бүхэнһөө 110 центнер ороohо хуряажа абахые шиидээ. Звено үндэр баян ургасын түлөө мүнөөнһөө тэмсэнэ.

(ТАСС).

XXVI ПАРТИИН ХАРАА ТҮСЭБ — БҮГЭДЭ АРАДАЙ ХЭРЭГ

КПСС-эй ЦК-гай проект зүбшэн хэлсэлгэдэ

АЖАБАЙДАЛНАЙ УЛАМ ҺАЙЖАРХА

Арад зоной байдал һуудалые һайжаруулга, тэдэнэй улам ургажа байгаа эрилтэнүүдые саашадань гүйсэд хангахын түлөө оролдолго хадаа манай Коммунис партиин шиидхэжэ байһан зорилгонуудай эгээл шухалань болоно гэжэ гүрэн түрымнай түүхэ гэршэлнэ. Эхэ оронойнгоо экономикын хүгжэн һалбаралгаһаа хүн бүхэнэй һуудал байдал дулдыдадаг гээшэ. Арбадахи табан жэлдэ зоной ажабайдал һайжаруулгада гаргашалагдаһан мүнгэ зөөринэй хэмжээн хадаа мүнөө лоодохи, наймадахи табан жэлнүүдэй хугасаа соо энээндэ зорюулагдаһан мүнгэ зөөринэй хэмжээнтэй адли болоно. Арбадахи табан жэлэй национальна доходһоо ажалшадай һуудал байдалые һайжаруулгада, юһэдэхи табан жэлтэй сасуулбал, 329 миллиард түхэриг ехээр табигдаһан байна. Энээнэй ашаар хүн бүхэнэй бодото олзо 17 процентээр дээшэлээ. Арад зоной ажабайдалай улам һайжаралгада пенси болон бусад тэдхэмжэнүүд ехэ болоһон ушар байна нүлөөлнэ. Арбадахи табан жэлдэ партии болон правительствомнай ажалшадай социальна хангалгые һайжаруулха талаар шухала тогтоолнуудые абаһан байна. Пенси абадаг зон олошороо. Жэшээлхэдэ, манай республика дотор 1976 ондо 135 мянган хүн пенси, тэдхэмжэ абадаг һаа, 1980 ондо тэдэнэй тоо 148,7 мянгада хүрөө. 1966 ондо 65,3 миллион түхэриг мүнгэн социальна хангалгада табигдаһан байгаа һаа, харин 1980 ондо 80 миллион түхэригтэ хүрөө. 13,8 мянган колхозниког пенси ехэ болгогдоо. 1-дэхи группын инвалидуудай пенсинь нэмэгдээ. Үтэлһэн зоной пансионат-гэртэ 1540 хүн байна. Тэдэнэй байдал жэлһээ жэлдэ һайжарна. Эсэгэ оронoo хамгаалгын дайнай инвалидуудай һуудал байдал мүн лэ һайжаруулагдаа. Арбадахи табан жэлэй туршада республика доторнай дайнай инвалидуудта «Запорожец» түхэлэй мянга холо гаран автомашина, 439 мотоциклэ колясканууд түлбэригүйгөөр үгтөө, 776 автомашина худалдагдаа.

Пенсионернүүдые, инвалидуудые таарамжатай ажалда оруулха асуудалда социальна хангалгын органууд ехэ анхарал хандуулна. Ажаллагдаг пенсионернүүдэй тоо жэлһээ жэлдэ олошорно. Колхоз, совхозуудта, предприятинүүдтэ ба эмхи зургаануудта 1976 ондо 15.189 пенсионер хүдэлдэг һаа, 1980 ондо—25,408 хүн болоо.

«1981—1985 онуудта, мүн 1990 он хүрэтэрхи үедэ СССР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын гол шэглэлнүүдэ» тушаа партиин XXVI съезд дээрэ харагдаха КПСС-эй ЦК-гай проектые арад зоной үргэнөөр зүбшэн хэлсэжэ байнхай. Энэ шэнэ документ дотор ажалшадай социальна хангалгада дээшэлхээр хараалагдана. Социальна хангалгын министерство эдэ хараа зорилгонуудые бэелүүлгэдэ гол анхаралаа хандуулха байна.

Г. ЧУБУКОВА,
Буряадай АССР-эй социальна хангалгын министрэй орлогшо.

ҮРЭҺЭ ҺАЙЖАРУУЛГА АЖАХЫДА АШАГТАЙ

Арбаад жэлэй саада тээ манай колхоз гектар бүриһөө 8—9 центнерһээ дээшэ орооһо хурядаггүй байһан юм. Газарнай муу, ургажэл багатай, тиимэһээ таряан һайнаар ургадаггүй гэжэ хэлсэдэг һэн. Теэд бидэ энэниие дэ этигээгүйбди.

Газар дээрэ хэгдэдэг хүдэлмэриин шанар дээшэлүүлэн, һайн үрэһэ хэрэглэн, севооборот болон үтэгжүүлгэнүүдые зүбөөр хэрэглэжэ, ажалаа түрүү аргаар эмхидхэбэл, баян ургаса абтахал һэтэй гэжэ бодолдо ээлээдэ һэмди. Гэбэшье энэмнай нэгэ-хоёр жэлэй хугасаада бэелүүлэгдэбэ бэшэ, нэгэрүүгээр оролдохо хэрэгтэй гэжэ мэдэгдэбэ байгабди. Тиимэһээ эдэ бүхы асуудалнуудые шиидхэжэ захалһан байнабди. Мүнөө энэ статья дотороо үрэһэ хүрэнгэһэ һайжаруулха талаар ямар ажал хэһэн тухайгаа богонихоноор хөөрэхэ хүсэлэнтэйб.

Үрэһэн гээшэ баян ургаса абаха хэрэгтэ эгээл гол үүргэ дүүргэдэг гэжэ мэдээжэ юм ааб даа. Газараа хэды һайнаар элдүүрилээшье һаа, үтэгжүүлгэнүүдые хэды таарууһаар оруулаашье һаа, хура бороо ехэтэй жэлэй болоошье һаа, муу үрэһэтэй байбал, баян таряа ургуулжа шадахагүйш. Манай колхоз тэрэ үедэ үрэһэ хүрэнгэдэ балай анхардаггүй байһан гээшэ. Хэдэн олон жэлэй туршада шэнэлэгдээгүй байһан шэниисын «Скала» сортын үрэһые юһэдэхи табан жэлэй эхинһээ эрхим дээдэ репродукциин үрэһөөр һэлгээ һэмди. Теэд энэ сортын шэниисые һайн хүрьһэтэй газар дээрэ гэхэ гү, али паар болон намарай эгээл эртын һайн паар дээрэ тарихада, бараг ургаса үгэдэг байшоо. Тиин таряалангаар бага манай ажахын эрхэ байдалда паар ехээр үлөөхэ арга үгы байгаа бшуу. Тиимэһээ ехэнхи үрэһэмнай хабартаа тарилга хэхын урда тээ, намар орой хахалагдаһан газар дээрэ таригдадаг байһан юм. Энээн дээрэһээ «Скала» сортын хэдышье үндэр дээдэ репродукциин үрэһэ таряашье һаамнай, дунда зэргээр гектарһаа 12—13 центнерһээ дээшэ ургаса хурагдаагүй.

Иимэ ургаса манай һанаае яажашье хангаагүй. Энэ ушарта сортоо һэлгэхэ гэжэ шиидээд, 1975 ондо Красноуфимска туршалгын станциһаа «Комета» сортын суперэлитнэ 20 центнер үрэһэ асараа бэлэйбди. Энэ сортын шэниисэ «Скала» сортын шэниисэһээ орходоо тиимэ һайн хүрьһэтэй гү, али саг соогоо бэлдэгдэһэн паар хэрэгтэй бэшэ байба. Гансал хүрьһэе һайнаар элдүүрилхэ, үтэгжүүлгэ хэм соонь оруулха хэрэгтэй гэжэ ойлгогдоо һэн. «Комета» сортын үрэһэн мүнөө бүхы шэниисымнай тарилгын 85—90 процентые эзэлнэ.

Манай колхозой Шулуутын отделениин таряалан ехэнхидээ хара хүрьһэтэй юм. Бусад отделенинүүдэймнай газар боро хүрьһэтэй. Хара хүрьһэтэй газар нүгөөдэдөө орходоо хабар удаан гэдэдэг байба.

Тиимэһээ «Комета» сортын шэниисэ дурсагдагша отделениин таряалан дээрэ тарихада, эдеэшэжэ үрдидэггүй байгаа. Энээниинь хараадаа абажа, мүн лэ тэрэ 1975 онһоо эндэхи полинуудта түргөөр эдеэшэдэг «Бирюсинка» сортын үрэһэ таринабди. Мүнөө энэ отделениинхид жэл бүри орооһо таряанай яһала баян ургаса хуряажа абадаг болонхой.

Түргэн, удаан эдеэшэдэг сортнуудые хараадаа абаха гээшые тон шухалада тоолоноб. Бидэнэр 1976 — 1978 онуудта «Грекум-114», «Бурятская-34» сортын шэниисэ ургуулаад туршаабди. Теэд тэдэ эдеэшэжэ үрдидэггүй, «Кометэһээ» удаан эдеэшэдэг байшоо. Хэрбээ түргэнөөр эдеэшэдэг байгаа һаа, эдэ сортууд манай эндэ гектарһаа 35 центнер, тэрэнһээ дээшэ ургаса үгэхэ аргатай гэжэ ойлгогдоо һэн.

Шэнэ сортын шэниисэ тарижа туршаха, эгээн һайн ургаса үгэдэг сортнуудые шэлэжэ ажалаа саашадаашье үргэлжэлүүлхэбди. Мүнөө «Ладе» сортын шэниисэ тарижа туршашахамнай. Тэрэ «Комета» шэнги аад, үшөө ехэ ургаса үгэхэ аргатай гэжэ мэдэгдээ. Мүн лэ «Бурятская-79» сортын үрэһэ туршашаар байгаа. Теэд тэрэ «Комета»-һоо ургаса доогуур үгэдэг байба. Манай полинууд дээрэ угаа таарамжатай ургана. Энээнһээ урид юрын (рядовой) обёос таридаг байгаа һэмди. Мүнөө «Золотой дождь» обёосой сорт бүхы обёосоймнай тарилгын 90 процентые эзэлнэ.

Тус сортын обёос шэниисэдэ орходоо үлүү ургаса үгэнэ. Жэшээлхэдэ, үнгэрэгшэ табан жэлдэ гектар бүриһөө дунда зэргээр 13 — 14 центнер шэниисэ, 16—17 центнер обёос жэлдээ хуряаһан байнабди. Обёосой энэ сортын һайн ургаса үгэдэгые хараадаа абажа, тэрэнэй тарилгые үргэдхөөбди. Хэрбээ юһэдэхи табан жэлдэ шэниисэ тарилгын 65 процентые, обёос 30 процентые эзэлдэг байһан һаа, харин арбадахи табан жэлдэ — шэниисэень 35 процент, обёосыень 55 процент газартаа таридаг болоһон байнабди.

Урда жэлнүүдтэ таригдадаг байһан горохшье хуу юрын (рядовой) байһан юм. Теэд бидэ 1977 ондо Воронежскэйн туршалгын станциһаа «Неосыпающий-1» сортын суперэлитнэ үрэһэ асараа һэмди. Мүнөө энэ үрэһэеэ олошоруулжа байнабди. Саашадаа гансал энэ сортые таридаг болохобди. Горох тарилгын 10 процент дээрэ ургуулагдана. Ургасаншье яһала һайн юм.

Үндэр ургаса үгэдэг таряанай сортнуудые туршажа, шэлэн абаха зуураа, манай колхоз районойнгоо бусад ажахынуудые таарамжатай сортын үрэһөөр хангажа захалаа. Юуб гэхэдэ, район дотороо ганса манай ажахы Буряадайнгаа «Сортсемпром» нэгэдэлдэ мэдээтэй болоо бшуу. Энэ уялгаяа дүүргэжэ, «Комета» сортын шэниисын үрэһэ 1000 центнер гүрэндэ, 500 центнерыень Түнхэнэй совхоздо, 500 центнер обёос Түнхэнэй совхоздо худалдаабди.

Һайн сортнуудые шэлэжэ ургуулхаһаа гадна, үрэһэнэй шанарта ехэ анхарал хандуулнабди. Үрэһэнэй шанар сэбэрээрээ, хэр шиигтэй байһаараа, ургаха хүсөөрөө тодорхойлогдодог гэжэ мэдээжэ ааб даа. Бидэ мүнөө нэгэдэхи ба хоёрдохи класcай тарилгын шанарта хүргэгдэһэн 4720 центнер шэниисын үрэһэтэйбди. Түсэбэй ёһоор 4500 центнер бии байбал, манда хүрэдэг. Гэбэшье, сэбэрээрээ иимэ дээдэ класста хүргэгдөөгүй 6800 центнер обёосой, 270 центнер горохой үрэһэн бии. Хабартаа газаа дулаархалаар лэ энэ үрэһэеэ сэбэрлэжэ, тарилгын шанарта хүргэхэбди.

Манай ажахыда орооһо таряа хатаан сэбэрлэхэ КЗР-5 түхэлэй томо комплекс түхеэрэгдэнхэй. Энээнэй хүсөөр орооһо таряагаа һайнаар хатаадаг, сэбэрлэдэг гээшэбди. Мүнөө энэ комплексымнай дэргэдэ үрэһэ сэбэрлэхэ түхеэрэлгэ залгагдан баригдажа байна. Тэрээн соогуур гаргаһан үрэһэн үгээл сэбэр болодог.

Энээнһээ гадна, жэл бүри үрэһэндэ тарилга хэхэ газараа шэлэн оложо, тэрээнээ актаар баталнабди. Эгээн һайн газартаа үрэһэеэ таринабди. Мүн намартаа үрэһэндэ хуряаха таряанай ургасые баһал шэлэн харадагбди. Хэр һайн үрэһэн абтахаб, тэрэниие ямар аргаар хуряабал дээрэб гэжэ тусхай комисси ябажа харадаг.

Юһэдэхи табан жэлдэ үрэһэ һайжаруулха ажал ябуулжа э х и л һ энэйнгээ ашаар таряанайнгаа ургасые дээшэлүүлжэ эхилээ һэмди. Тиигээд арбадахи табан жэлдэ гектар бүриһөө дунда зэргээр 15 — 16 центнер таряа жэлдэ хуряажа абаабди.

Саашадаа сорт шэнэлхэ, үрэһэнэй шанар һайжаруулха ажалаа улам оролдосотойгоор үргэлжэлүүлхэбди. Нютагтаа таараха, эгээн һайн ургаса үгэхэ «Комета», «Золотой дождь» сортнуудай үрэһэ тарижа эхилһээр арайхан 5—6 жэл болобобди. Тиимэһээ энэ үрэһэмнай үтэлбэ гээшэ. Тэдэниие суперэлитнэ, элитнэ гэхэ гү, али ядахын сагта нэгэдэхи репродукциин үрэһөөр һэлгэхэ саг ерэбэ. Республикын учхоз жэл бүри ажахынуудые тааралһан сортынь дээдэ репродукциин үрэһөөр хангажа байха уялгатай юм. Теэд һүүлэй жэлнүүдтэ энэ хэрэг бэелүүлэгдэнэгүй.

А. ХОЛБОЕВ,
Түнхэнэй районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой ахамад агроном.

ЭРДЭМТЭД ҺАИШААНА

КПСС-эй XXVI съездэ харагдаха Гол шэглэлнүүдэй проектые Буряад ороной эрдэмтэд тон эдэбхитэйгээр, халуун анхаралтайгаар зүбшэн хэлсэжэ байна. Мүнөө үедэ СССР-эй Наукануудай академиин Сибириин отделениин Буряадай филиалай бүхы институт, таһагуудаар проектые зүбшэн хэлсэлгэдэ зорюулагдаһан суглаанууд үнгэрнэ. Уржадэр иимэ суглаан ниитын эрдэмэй институтта болобо. КПСС-эй ЦК-гай проект, мүн тэрээнһээ уламжалан, ниитын эрдэмэй шэнжэлэгшэдэй урда табигдаха зорилгонууд тушаа элидхэл ниитын эрдэмэй институдай директорэй орлогшо хэлэ бэшэгэй доктор А. Б. Соктоев хэбэ.

Зүбшэн хэлсэлгын үедэ нилээд олон дурадхалнууд ороһон байна. Институдай эрдэм шэнжэлгын хүдэлмэриин урид табигдаһан түсэбүүдые КПСС-эй ЦК-гай проектын ниитын эрдэмэй хүгжэлтэ тушаа хараа бодолтой зохилдуулан шэнэлхэ гэһэн дурадхал эрдэмтэд оруулба. Эрдэмтэд, багшанарай кадрнуудые һайнаар бэлэдхэхын тула **манай республикада университет нээхэ** хэрэг ехэ шухала болоод байна гэһэн дурадхал хэгдэбэ.

Н. БАДМАРИНЧИНОВ.

НӨӨСЭ БАЯЛИГАЙ ХАЖУУДА БАЙБАШЬЕ...

Совет хүн бүхэн Гол шэглэлнүүдэй проектые уншахадаа, тэрэнэй зүрхэ сэдьхэл хүдэлгэһэн олон асуудалнуудта харюунуудые оложо абадаг байһаниинь ойлгосотой юм ааб даа. Олон жэлэй турша соо Зүүн Сибирьтэ хүдэлжэ, хэзээ нэгэтэ Россиин барга бүдүүлиг байһан энэ хизаар нютагай хүнэй нюдэн дээрэ гэхээр танигдашагүй болотороо хубилһандань, өөрынгөө дүй дүршэлһөө этигэжэ найдадаг намда, манай нютагта томо ехэ барилгануудай, хубилалтануудай хэгдэхээр хараалагдаһан тухай мэдэжэ абахада, тон аятай байба.

Манай шэлэй завод—һалбариимнай Сибирь болон Алас-Дурна зүгтэхи томо ехэ предприяти мүн. Предприятиин продукциие Казахстан ба Тувада, Сахалин ба Камчаткада, Братск болон Яхадай барилганууд дээрэ, гадаадын хэдэ хэдэн оронуудта һайн мэдэдэг юм. Һүүлэй табан жэлэй турша соо БАМ-ай барилгашадта 1 миллион дүрбэлжэн метрһээ дээшэ сонхын шэл эльгээгдээ. Харгын захаархи буртаг шэрэнгитэ тайга соогуур урган бодожо байһан залуу хотонуудай, һуурин, тосхонуудай байрын гэрнүүдэй, һургуулинуудай, больницануудай сонхонуудай, магазинуудай витринэнүүдэй наранай гэрэлдэ толорон байхые харахадаа, хүйтэн шэмэрүүн уларилтай хизаар нютагые үндэһөөрнь хубилгалгада манай шэл хайлуулагшадай хубитаяа оруулжа байһандань ээлүүдгүй баярлахаш. Коллективнай арбадахи табан жэлэй даабарита тоонуудые болзорһоонь урид, ноябриин 23-да дүүргээ һэн.

Гэбэшье үйлэдбэриин хэмжээе, продукциин шанарые дээшэлүүлхэнь жэлһээ жэлдэ улам орёо, түбэгтэй болоно. Гол шалтагааниинь юуб гэбэл, шухала хэрэгтэй түүхэй эд дутана. Эрхим шанартай элһээр хангалга хадаа мүнөө заводто шухалын шухала асуудал болонхой. Эрхүүгэй областиин Тулунай ашагта малтамал гол түлэб ашаглагдаа. Һаяар, хоёр жэлэй үнгэрхэдэ, тэрэнэй нөөсэнүүд юрэнхы дээрээ дууһаха байна. Эгээл иимэһээ энэ райондохи манай болон бусад заводууд эрхим шанарай эдлэл хэрэгсэлнүүдые үйлэдбэрилэн гаргахын тула түүхэй эд ороной баруун районуудһаа асарха баатай болоно. Элһэ... ашаһан вагонуудай хэдэн мянган километр холоһоо Зүүн зүг барижа шуумайлдахань гайхалтайл.

Энээнһээ гараха ямар арга бии гээшэб? Иимэ арга бии. Черемшанска кварцидуудай хэбтэшэ аяар арбан табан жэлэй урда тээ нээгдээ һэн. Тэрэ Улаан-Үдэһөө оройдоол наян километрэй газарта оршодог. Тэрэниие хэрэглэлгэ хэдэ хэдэн арсашагүй бүлюу зүйлнүүдтэй юм.

Нэгэдэхеэр, Черемшанска кварцидуудые шанаржуулһанай хэрэггүй (99 процентһээ үлүү кремнеземтой), тэрэ хрусталь, оптическа шэл хайлуулхада, кремниин карбид болон металлическа кремни абахада таарамжатай. Барилгын материалнуудай промышленностиин, хара ба үнгэтэ металлургиин предприятинүүд түүхэй эдые хэрэглэжэ шадаха.

Хоёрдохёор, геолого-бэдэрэлгын баримта мэдээнүүдэй ёһоор, түүхэй эдэй нөөсэнүүд 100—150 миллион тонно болоно, тэрэ тоодо шэл гаргалгада хэрэглэгдэдэг 20 миллион тонно элһэн бии. Тулунай карьертэ хабаатай шэлэй заводуудта энэнь зуугаад жэл соо хүрэхэ бшуу.

Гурбадахяар, энэ түүхэй эд хэрэглэлгын ашаг үрэ ехэ. Черемшанска кварцидуудые хэрэглэлгэ гансал Улаан-Үдын шэлэй заводто шэл гаргалгые жэлдээ 650—750 мянган дүрбэлжэн метртэ хүргэхэ байна гэжэ тоолон тодорхойлолгонууд харуулна. Тиихэдэ нэгэдэхи сортын шэлые 75-һаа 90 процент хүрэтэр дээшэлүүлхэ юм.

Заводые түүхэй эдээр хангаха тухай асуудалые предприятиин хүтэлбэри СССР-эй болон РСФСР-эй Барилгын материалнуудай промышленностиин министерствэнүүдэй үмэнэ, Буряадай АССР-эй партийна ба совет органуудай үмэнэ нэгэнтэ бэшэ табяа һэн. Гэбэшье Черемшанска ГОК-гай барилгые далаад онуудай эхеэр захалхые хараалаашье һаань, тэрэ мүнөө болотороо һууриһаа хүдэлөөгүй байһаар. Үнгэрһэн үе соо СССР-эй Барилгын материалнуудай промышленностиин министерствэшье, СССР-эй Госпланшье энэ ГОК-гай барилга ямараар ябажа байнаб, юрэдөө, тэрэ эхилээ юм гү гэжэ шалгаагүй байха юм.

Үйлэдбэрилгын хүсэнүүдые хубаарилан хүгжөөлгэ, союзна республикануудай экономическа ба социальна хүгжэлтэ тухай хэлэгдэһэн Гол шэглэлнүүдэй проектын арбадахи бүлэгтэ «Озерно полиметаллай нөөсэ баялигые ашаглаха бэлэдхэлэй хүдэлмэри хэхэ» гэһэн мэдүүлэлэй һүүлээр нэмэлтэ оруулха шухала гэжэ тоолоноб. Саашань ингэжэ бэшэхые дурадханаб: **«Черемшанска ашагта малтамал шанаржуулгын комбинат бариха».** Үгышье гэбэл, имэрхүү удхатайгаар бэшэхэ: **«Черемшанска кварцидуудай хэбтэшые ашаглажа эхилхэ».**

А. БОГДАНОВ.
Улаан-Үдын шэлэй заводой директор.

(«Правда» газетын январиин 20-ной номерһоо абтаба).

ОЛОНОЙ ДУНДАҺАА ОНСО ШАЛГАРАГША

Тиихэдэ Саша арбан зургаатайхан ябаа һэн. Улаан бургааһандал уяхан, шаб шарахан үһэтэй басаганай хонгёо хүхюун энеэдэн малай фермэ дээрэ эртэ үглөөнһөө үдэшэ орой болотор ханхинан дуулдагша бэлэй. Тэрэ хөөрхэн нарай тугалнуудые ухибүүдтэл адли эрхэлүүлэн эльбэхэ. Ямар нэгэн тугалай һүеэ муугаар уугаа һаа, һанаагаа зобожо, өөрөөшье эдихэ уухаяа татахатай шахуу болоно, гэртэхинээ тухашаруулха, сэдьхэл зүрхыень хүлгүүлхэ.

—Хара багаһаа хойшо ходо намайгаа дахажа, хашаа хорёогоор хормой шүүрэжэ ябаа юм, — гэжэ басаганай эхэ, дала наһатай Василиса хүгшэн мүнөө хөөрэжэ һуудаг. —Бүхы наһаараа мал дээрэ хүдэлөөб, басагамни баһал миниингээ мүрөөр ябана. Юрэдөө, хэр зэргэ хүдэлдэг юм, хүсэд бү мэдэе. Үдэр, һүнигүй һанаа алдажа байгшаб. Шэхээ табижа дуулахадам, бараг лэ хэбэртэй агша...

Нээрээшье, хүгшэн эхынь хэлэһэнэй ёһоор, тэрэнэй басаган Александра Мелентьевна хүнэй доро ябанагүй, харин һаалишан болоно хүдэлһөөр саг үргэлжэ эрхимүүдэй тоодо магтуулдаг. Зүгөөр, хара багаһаа ажалша бэрхээр һураһаниинь Александрада еэртэнь лэ хэрэгтэй байшоо. Эгээл үнгэрһэн наян ондо зээдэр залуухан наһандаа ажалай түрүүшын зүргэ татаад, һаалиин фермэ тээшэ харгылжа эхилһэн сагһаань хойшо тэбхэр гушан жэл үнгэршэбэ.

Һаалишанай мэргэжэлые түйлаха гээшэ зоригой хүсэн гэлсэдэг. Хатуу зоригтой, хара ажалһаа дальтирдаггүй хүн лэ һаалишан байжа шададаг. Жэлэй дүрбэн сагта, тэнгэриин үдэр бүри үүр хираантай урилдажа бодоод, огторгойн одо мүшэдөөр үдэшэ бүри үдэшүүлжэ ябаха гээшэ хилоар хэрэг бэшэ ха. Тиимэл хадань Александра Мелентьевнагай анха суг хүдэлжэ эхилһэн олохон эхэнэрнүүд малай зүргэ харгые үнидэ мартанхай. Харин нүхэр Багидаева хүнгэн ажал бэдэржэ татуурхадаггүй тула нэгэл зориһоноороо хүдэлжэ ябаһаар. Энэ үедэ яһала ядараа, али болохо бэрхэшээл, гомдол, голхоролшье дабаха ушар үзэгдөө һааб даа. Тиибэ ябабашье, тэрэ ажалдаа диилдэжэ, уруу дуруу болошоод ябаагүй, харин бэрхэшээлнүүдэй тохёолдобошье, урагшаа тэгүүлжэ, зэргэ сохилсожол гарадаг байгаа. Үсэд нэтэрүү, ажалдаа абьяастай байһанаа сохом харуулжа шадаа. Иимэ абари зантай байһанайнгаа ашаар лэ амжалта түйлана, тиигэжэл Ара-Хэрээтынгээ фермын һаалишадай түрүү зэргэдэ жагсана. Үнгэрһэн жэл даажа байһан үнеэн бүриһөө хоёр мянга холо гаран литр һү һааажа онсо шалгарба. Урдань үнэн сэхэ, үндэр бүтээсэтэ ажал түйлаһанайнгаа түлөө «Хүндэлэлэй Тэмдэг» орденоор, «Шэн габьяата ажалай түлөө. В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойн хүндэлэлдэ» гэһэн медаляар, хилэн улаан гадартай элдэб грамотануудаар, ВДНХ-гай дипломуудаар шагнагдаһан байна. Мүн «Юһэдэхи табан жэлэй ударник» гэһэн тэмдэгтэ хүртөө. Ингэжэ түрүү һаалишанай урма зориг улам ехээр бадаржа, үшөө ехэ амжалта түйлахаар урагшаа улам эрмэлзэн ажаллажа эхилээ һэн. Һүтэй малай тугалнуудые һүрэг соохоо шэлэн абажа, гунжан болгоод, хүгшэрһэн, һүгүй үнеэдые һэлгэхэ гэһэн үүсхэл гаргаба. Энэ эдэбхиень түрэл «Дружба» колхозойнь хүтэлбэрилэгшэд болон хүдөө ажахын мэргэжэлтэд ехэтэ һайшаажа, халуунаар дэмжээ бэлэй. Мүнөө тус фермэдэ һайн үүлтэрэй үнеэд бүридхэгдэжэ дүүрэнтээ. Эндэ Бэшүүрэй районой элитэ һаалишадай нэгэн нүхэр Багидаевагай габьяа ехэ гээд үшөө дахин тэмдэглэе.

—Александра Мелентьевна бултантай адли эрхэ байдалда хүдэлжэ байгаашье һаа, онсо шалгардаг хүн,—гэжэ фермые даагша нүхэр Перевалов омогорхон зугаална.—Тэрэ даажа абаһан хэрэгтээ үнэн сэдьхэлһээ хандадаг. Нэгэл эхилһэн юумэеэ нюдэ бүглэхын тэдысэ хээд орхидоггүй, эсэстэнь хүргэжэл шададаг заншалтай эхэнэр...

Сашань Георгий Иннокентьевич түрүү һаалишанайнгаа ажалай намтарые, дүй дүршэлые хөөрэжэ, бидэниие һонирхуулба. Тиихэдээ, илдам зөөлэхэнөөр, гол удхыень ойлгуулха хэбэртэй шэнги, тон намдуу удааханаар үгэ залгаа бэлэй. «Магтахаашье бодомжолногүйб, юрэдөөл, байһан соонь хэлэнэб»,—гээд тэрэ тобшолбо.

—Илангаяа үнеэдээ саг соонь үрэжүүлхэ, зүбөөр шэргээхэ, наринаар эдеэлүүлхэ гэхэ мэтэ асуудалнуудта гол анхаралаа хандуулдаг юм,—гэбэ. —Малайнгаа байра болон үнеэдые сэбэрлэхэ гүримые нарин нягтаар сахихые оролдодог, сахидагшье. Үнеэдээ һаахынгаа урда тээ хүхэ дэлэнгыень залхуурангүй бүлеэн уһаар угаажа, һайса эльбэдэг, нидхэрдэг, тиигэһэнэйнгээ һүүлээр шабхаруушье һү үлөөдэггүй гуримтай.

—Ингэжэл оролдоогүй һаа, һүн ехээр һаагдахагүй, —гэжэ Александра Мелентьевна тоб байса лаблана. —Хэрбээ хүхэ, дэлэнгыень угаагаад, нобшоржо һаатаа һаа, баһал муу. Үнеэгээ һаажа байхадаа, һүнэйнь гарахаяа болихолоор дэлэнгыень дахин эльбэжэ, нидхэрхэ гээшые шухала дээрэ тоологшоб. Тиигэжэ дабтахада, үнеэдэй дэлэндэ үлэһэн эгээн тоһолиг, шанар һайнтай һүн гаража захалдаг. Энэл ушарта үнеэн бүриһөө ехэ һүн һаагдадаг. Үшөө даажа байһан бүлэгтөө хүртэһэн тэжээлээ толгой бүхэнэй һү шэмэ харалсажа, залхуурангүй зохидоор хубаажа үгэхэ хэрэгтэй. Гансашье эдэ мэтэ бэшэ юм аабза. Хэхэ юумэн бии даа...

..Үнгэрһэн намарай һүүлшын үдэрнүүдэй нэгэн һэн. Эртын саһан ороод, һаалишад, малшадай һанаа зобоожо байба. Энэл үеэр нүхэр Багидаеватай уулзажа, үни удаан хөөрэлдөө һэмди. Хүндэтэй ба харюусалгатай уялгатай байһан тухайгаа зугаалаа бэлэй. Тэрэнээ дүүргэжэ, сохом амжалта түйлаха байһандань найдамаар һэн. Манай найдал үндэһэтэй байгаа. Александра Мелентьевна абаһан уялгаяа амжалтатайгаар дүүргээд, мүнөө үедэ алдарта партиингаа ээлжээтэ съездэдэ ажалай шэнэ бэлэгүүдые бэлдэжэ байнхай. КПСС-эй ЦК-гай Гол шэглэлнүүдтэй танилсажа, улам урматай, баяртай ажаллана..

..Хэрээтэ тосхон нойрһоо үшөө һэрэдүй, тоотойхон айлнуудай үрхөөр хара утаан бадхана, энээнтэй хамта гансал огторгойн мүшэд лэ онигошолдожо үзэгдэнэ. Эртэ үглөөнэй хүдөө тосхоной энэ байдал Ара-Хэрээтын эрхим һаалишан Александра Багидаевада эли ааб даа. Тэрэ хэды жабартай хүйтэн байбашье һаань, фермэ тээшэ гэшхэлжэ ябана. Алхасань бата, сэдьхэлынь ханангы.

Ив. ОЧОРОН.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: А. М. Багидаева.

Н. ДРИГЕНОВЭЙ фото.

Совет орон дотор

ХОНИН АЖАЛ ИНДУСТРИАЛЬНА АРГААР ХҮГЖӨӨХЭ

ИВАНОВО. Бүд нэхэлгын хизаарта хонин ажалые индустриальна аргаар эрхилдэг болонхой. Заволжско районой «Корниловский» совхоздо 7 мянга гаран хонидой байха комплексно-оньһожоруулагдамал фермын түрүүшын ээлжээн ашаглалгада оруулагдаба. Хонидой байрануудһаа гадна, санитарно-аргаламжын болон лабораторно пунктнууд, гранул тэжээлэй цех баригдаа юм.

Хонидой байрануудые барихадаа, прессэтэ дарагдаһан модоор хэгдэһэн хүнгэн баханануудые, шиферно панельнүүдые хэрэглэһэн байна. Түмэр-бетоноор бүтээгдэһэн барилгануудта орходоо, иимэ барилганууд хэдэ дахин хямда болоно үгэдэг, тэдэнэй барилгада һураггүй бага саг хэрэглэгдэдэг. Тус фермые мииил 20 оператор ба электрослесарь хангадаг байна.

Бусадшье районуудта хони үсхэбэрилгын имэрхүү ажахынууд мүн лэ байгуулагдана. Комплекснуудтай зэргэлээд һайжаруулагдаһан бэлшээри байгуулагдадаг, холимог тэжээл бэлэдхэхэ автомадаар хангагдаһан технологическа лининүүдтэй цехүүд баригдадаг юм. Арбан нэгэдэхи табан жэлдэ область дотор хонин һүрэгэй тоо 40 мянганда хүргэхэ, харин хониной мяха ба нооһо абалгые гурбанай нэгэ хубяар дээшэлүүлхые хараална.

ГАБШАГАЙГААР АЖАЛЛАНА

АШХАБАД. Каракумай ханаабай оршон тойронхи совхозууд Туркмени соогоо эгээл түрүүлэн хлопогой болон хабарай бусад ургамалнуудай таригдаха полинуудые бэлэн болгобо.

Совхозуудта ургаса хуряалгын хүдэлмэри намар орой болотор үргэлжэлһэн дээрэһээнь намарай паар хахалалга унжагайржа болохо байгаа бшуу. Зүгөөр эндэхи механизаторнууд ипатовай хидай аргые хэрэглэжэ, ургасын хуряагдаһан участогуудые дары үтэгжүүлжэ, хахалжа эхилээ һэн.

Энэ хүдэлмэри мүнөөшье үргэлжэлһөөр. «Ленинизм елы», «Теджен», «Каракумский канал» совхозуудта хужарлиг хүрьһэтэй полинуудые уһална.

Республикын бусадшье ажахынууд ипатовайхидай арга дүршэлые үргэнөөр хэрэглэнэ. Механизаторнууд богони болзорто намарай паар хахалжа дүүргээд, үтэгжүүлгэ поли дээрэ тараажа хахална, газараа эсхэмжэлхэ түсэблэнэ. (ТАСС).

АЖАЛШАДАЙ ДУРАДХАЛНУУДЫЕ АНХАРХА

Марксистско-ленинскэ һуралсал

Партиин XXVI съездэ харагдаха КПСС-эй ЦК-гай проектые зүбшэн хэлсэлгэ манай орон, республика доторнай үргэн дэлисэтэйгээр ябажа байна. Коммунис байгуулалтын шэнэ аласуудые зааһан энэ шухала документые ойлгуулха ба зүбшэлгын талаар ниитэ-политическэ хүдэлмэри ажалша коллектив, һургуули, партийна, профсоюзай болон комсомолой эмхинүүдтэ эдэбхитэйгээр эрхилэгдэнэ.

КПСС-эй ЦК-гай проектын шухалын шухала удха шанартай байһаниень хараадаа абан, республикын районуудта, Улаан-Үдэ хотодо пропагандистнуудай семинарнууд үнгэргэгдэбэ. Орон, республика, хото, районой экономическа ба социальна хүгжэлтын гол шухала асуудалнуудаар партийна, советскэ, ажахын хүтэлбэрилэгшэд, эрдэмтэд элидхэлнүүдые тэндэ хэбэ. Политическэ, экономическа, комсомолой һуралсалай бүхы шатануудта КПСС-эй ЦК-гай проект шудалагдана. Манай орондохи коммунис байгуулалтада тус проектын тон шухала удха шанартай байһыень гүнзэгыгөөр ойлгуулхын тула хаа хаанагүй 2—3 нэмэлтэ хэшээл үнгэргэгдөө. Тэдэнэй темэнүүд иимэ байба: «Арбадахи табан жэлдэ СССР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын дүнгүүд», «1981—1985 онуудта, мүн 1990 он хүрэтэрхи үедэ ороной Экономическа ба социальна хүгжэлтын гол зорилгонууд, тэдэниие бэелүүлхэ арга замууд», «Арбан нэгэдэхи табан жэлдэ ороноймнай социальна хүгжэлтын программа. Арадай ажаһуудал һайжаруулга — партиин экономическа стратегиин эрхим үндэр зорилго», «КПСС-эй XXVI съездые нэрэтэй түрэтэйгөөр угтахын түлөө бүгэдэ арадай тэмсэлдэ ажалша коллективүүдэй оруулха хубита». Шагнагшадай бэлэдхэл, һуралсалай элдэб һургуулинуудые хараадаа абан, энэ хүдэлмэри тусгаарлагдангяар ябуулагдаба. КПСС-эй ЦК-гай проектые зүбшэлгэ тэрэнэй гүнзэгы политическэ удхые онсолон, тодорхой зорилготойгоор коллектив бүхэнэй саашанхи хүгжэлтын хараа түсэбтэй, бодото зорилготой нягта холбоотойгоор үнгэргэгдөө.

Улаан-Үдын олохон предприятинуудта, республикын колхоз, совхозуудта Гол шэглэлнүүдэй проектдэ зорюулагдаһан удха түгэлдэр хэшээлнүүд үнгэрбэ. Мүн проектые тон анхаралтайгаар шудалхатай сасуу һурагшад өөһэдынгөө тодорхой һанамжа, нэмэлтэнүүдые дурадхаһан байна. Жэшээнь, мяханай комбинадай «КПСС-эй үзэл сурталай хүдэлмэриин гол шухала асуудалнууд» гэжэ нэрэтэй теоретическэ семинарай шагнагша В. М. Васильев проектын наймадахи бүлэгтэ: **«Хүдэлмэрилэгшэ бүхэнэй оруулһан ажалай бодото хубитаһаа ба эрдэм һургуулиин хэмжээнһээ дулдыдуулан, ажалай салин хүлһэнэй гурим саашадаа наринжуулгые хангаха»,** — гэһэн нэмэлтэ оруулба. Энэл семинарта хабаадагша Г. Г. Кузнецова табадахи бүлэгтэ ингэжэ нэмэбэ: **«Хүдөө ажахыда үзүүлдэг шефскэ туһаламжын гурим нарижуулан һайжаруулха шухала».** Баргажанай районой политһургуулиин шагнагшад проектын наймадахи бүлэгтэ: **«Эд хэрэглэгшэдэй кооперациие түсхай автотранспортаар гүйсэд хүрэхөөр хангаха»,** — гэһэн нэмэлтэ дурадхаба. Улаан-Үдын районой Дээдэ-Жэрэм һууринай «Бүмбэрсэг дэлхэйе хубилгажа байһан һургаал» гэһэн курсын шагнагшад Гол шэглэлнүүдэй юһэдэхи бүлэгэй «уһа, шиигтэй газарые хатаха ушарһаань хамгаалха хэрэг шангадхаха» — гэһэн үгэнүүдэй һүүлээр: **«...Тэдэнэй оршон тойронхи ой модо сабшалгые хизаарлаха, мүн тиимэ газарнуудта ой модо тарилгые һайжаруулха»,** — гэжэ үргэлжэлүүлбэ.

Һуралсалай курсын ээлжээтэ темэнүүдые шудалхадаа, Гол шэглэлнүүдэй материалнуудые үргэнөөр хэрэглэхэ гээшэ пропагандистнуудай уг зорилго болоно. Ажалай бүтээсэ, продукциин шанар дээшэлүүлгэ, ажахын тоосоо нэбтэрүүлгэ, өөрынь үнэ сэн бага болголго, түүхэй эд, материал, электрын элшэ хүсэ, түлишые гамтай зүбөөр гаргашалга гэхэ мэтэ дотоодын арга нөөсэнүүдые бэдэрэлгэдэ шагнагшадаа саг үргэлжэ зоригжуулжа байха ёһотой.

Мүн шагнагшадай бүхы ажаглалта, дурадхалнуудые пропагандистнууд ба партийна комитедүүд тон нарин нягтаар үзэжэ согсолһоной һүүлээр, тэдэниие үйлэдбэридэ зүбөөр нэбтэрүүлхэ тушаа тодорхой хэмжээ ябуулгануудые предприятиин захиргаантай хамта хараалха зорилготой.

А. БАИНОВ,
КПСС-эй Обкомой политгэгээрэлэй байшангые даагша.

ЛЕНИНГРАД. «Электрокерамика» гэжэ научно-үйлэдбэриин нэгэдэлдэ ехэ вольтно оньһон түхеэрэлгэ үйлэдбэрилэн гаргалга арбадахи табан жэлдэ нэгэ хахад дахинаар дээшэлүүлэгдээ, продукциин хахадһаа ехэнхинь Шанарай тэмдэгтэйгээр гарадаг юм.

ТАСС-ай фотохронико.

ДЕПУТАДУУДАЙ АНХАРАЛДА

Манай сомоной Соведэй газар дээрэ оондаг Түлдуунай совхозой хүдэлмэришэд түрэл партиингаа ээлжээтэ съездые ажалай бэлэгүүдээр угтахын түлөө дэлгэрүүлэн социалис мүрысөөндэ эдэбхитэйгээр хабадана. Түүхэдэ орон ошолон арбадахи табан жэлэй түсэбтэ даабаринуудые амжалтатайгаар эзэлүүлhэн hаалишад, хонишод олон. Тэдэнэй тоодо Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй депутат, арбадахи табан жэлэй ... Галина Арсентьевна Хашитова оролсоно. Тэрэ совхозой 6-дахи МТФ-дэ хүдэлхэ зуураа ажалай ... Хашитова табан жэл соо үнеэн бүриhөө 2283 килограмм hү hааха байбал, 2651 килограмм hаажа алдаршаа. Сута hаалишан Намдаа Аригуновна Дамдинова мүн лэ арбадахи табан жэлэй түсэбтэ даабаринуудаа ... дүүргэhэн байна. Тэрэ 2065 центнерэй оронд 2305 центнер hү hааhан. ... hаалишад 1981 оной түрүүшын хоёр hарын түсэбые КПСС-эй XXVI съездын нээлгэдэ үдэр болотор дүүргэхэ зорилготой. Мүн эндэхи хонишод ... абалгын харюусалгатай ... оролдон, хамсы шаман ажаллажа байна. Бато-Мунко Бадмаевич Ивановой даа... Бато-Мунко Бадмаевич Шойжоловой отарынхид баhал бэрхээр ажаллана. Совхозой hаалишад, хонишод партиингаа XXVI съездын нээлгэдэ үдэр болотор 1981 оной түрүүшын квартал түсэбые дүүргэхын түлөө оролдоно. Сомоной Соведэй гүйсэдком, тэрэнэй саг үргэлжын комиссинууд, арадай депутадуудай постнууд болон бүлэгүүд үйлэдбэриин асуудалнуудта горитой анхарал хандуулна.

Бэшүүрэй Кировскэ сельсэ Соведэй, Хурамханай Уланханай сомоной Соведэй, мүн манай районой Хэндын сомоной Соведэй ажалшадай социалис уялгануудые ... дэмжэхэ, ... Малай үбэлжэлгын харюусалгатай үе эрхилжэ, ... Тулдуунай совхозойхид ... Хорёо hайжаруулгын ... Совхозой ... ажал ... Тулдуунай сомоной Соведэй депутадуудайшье хубита бии. Харюусалгатай энэ хэрэгтэ ехэ багагүй арга шадалаараа хабаадалсахынь тула Соведэй хүдөө ажахын талаар саг үргэлжын комисси үбhэ хуряалгада, тэжээл бэлдэлгэдэ зорюулагдаhан асуудалые саг соонь хаража үзөөд, тодорхой хэмжээ абуулгануудые хараалаа бэлэн. Комиссиин түрүүлэгшэ В. Д. Дамбиевай, гэшүүдэйнь Т. Ш. Берсановагай, Н. Н. Горнаковагай үүргэ ехэ байха. Совхозой малда 38287 центнер үбhэн, 14178 центнер зеленкэ хуряагдаа, 45 мянган центнер оролhон, 21 мянган центнер hолоомо абтаа, 4210 тонно силос даргадаа, 883 тонно сенаж, 215 тонно ногооной витаминтай гурил бэлдэгдээ. Тэжээл бэлдэлгын үедэ депутадуудай бүлэгүүд ехэ хүдэлмэри ябуулаа гэжэ тэмдэглэе. И. Н. Хантахаевай хүтэлбэрилдэг депутадуудай бүлэг илангаяа hайнаар хүдэлөө. Бүлэгэйнгөө хүдэлмэриин түсэбые тэрэ тодорхойгоор табижа, шухала асуудалнуудые хараалан, табиhан зорилгоо бэелүүлхын түлөө оролдодог байна. Сомсоведэй депутат, 1-дэхи отделениие эрхилэгшэ байха зуураа, Иннокентий Иванович Хантахаев депутадуудай бүлэгэй хүдэлмэриие эмхидхэдэг юм. Хоёрдохи отделениин депутадуудай бүлэгые мүн лэ сомоной Соведэй депутат, тус отделение эрхилэгшэ Валерий Павлович Чернигов хүтэлбэрилнэ. Һүнэй фермэнүүд дээрэ гурбан депутадууднаа бүридэhэн 1-дэхи пост эмхидхэгдэнхэй, тэрэниие Александра Дмитриевна Фёдорова ударидадаг. Тиихэдэ совхозой управлениин дэргэдэхи депутадуудай 2-дохи пост Бато Чимитдоржиевич Балдановта даалгагданхай.

Тулдуунай совхоз эбэртэ бодо малай 21 гүүртэй, 20 отаратай юм. Тэдэндэ депутадуудай бүлэгүүд үбэлжэлгын харюусалгатай хахада ... Малай үбэлжэлгэ эмхитэйгээр ... Эбэртэ бодо малай ... хонидой ... Һүүлэй үедэ Совхозой ... хүсэд дулаагдаhан. Үбэлэй хахад ... хүрэхөөр ... зүбөөр гаргагдаад, депутадуудай бүлэгтэй хамта ... Совхозой фермэнүүдэй хорёо ... hайжаруулалгада ... хүтэлбэрилнэ. ... тэрэ ... hургаал ... Тус совхоз муу бэшэ бэлэдхэлтэйгээр ороо юм. Тулдуунай сомоной Соведэй депутадуудайшье хубита бии. Харюусалгатай энэ хэрэгтэ ехэ багагүй арга шадалаараа хабаадалсахынь тула Соведэй хүдөө ажахын та...

... си (түрүүлэгшэнь Р. Г. Аюрова), хахад жэлэй түсэб табижа, оролдосотойгоор ажаллажа эхилэнхэй. Социалис хууляар, ниитын гуримаар саг үргэлжын комиссие Игорь Алексеевич Богданов хүтэлбэрилжэ, совхозой дирекцидэ, сомоной

Соведүүдэй хүдэлмэри

Соведэй гүйсэдкомдо ехэ туhаламжа үзүүлдэг. Саг үргэлжын комиссинуудай хүтэлбэрилэгшэд өөhэдынгөө эдэбхиэр шухала асуудалнуудые Соведэй гүйсэдкомой заседани ба сессидэ бэлдэжэ, нэмэлтэ хэмжээ абуулганууды хараалдаг.

Барилгын талаар абажа харабал, 80 үхибүүдэй интернат баригдаа, хоёр айлай байха гурбан гэр, нэгэ айлай ажаhууха хоёр гэр бодхоогдоо. Хонидой нэгэ хашаа урилагдан заhагдаа. Тулдуунай 400 үнеэдэй комплексын барилга эхилээ.

«1981—1985 онуудта, мүн 1990 он хүрэтэрхи үедэ СССР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын гол шэглэлнүүд» тушаа КПСС-эй ЦК-гай проектээ совхозойнгоо хүдэлмэришэдтэй хэлсэжэ, Соведэй саг үргэлжын комиссинууд ехэ хүдэлмэри ябуулжа байна.

Холын гүүртэ болон отаранууддаа малшадтай хангалга комплексно түсэбэй ёhоор ажаллажа, малшадай наймаа худалдаа найманай, медицинын хүдэлмэрилэгшэд хамтаржа, совхозой түб бууhанаа холуур хүдэлэлдэг малшадтай уулзалганууд эмхидхэгдэнэ.

Ниитын малай үбэлжэлгын харюусалгатай үедэ манай сомоной Соведэй соёл культурын талаар саг үргэлжын комисси (түрүүлэгшэнь Р. Г. Аюрова), хахад жэлэй түсэб табижа, оролдосотойгоор ажаллажа эхилэнхэй. Социалис хууляар, ниитын гуримаар саг үргэлжын комиссие Игорь Алексеевич Богданов хүтэлбэрилжэ, совхозой дирекцидэ, сомоной

Манай сомоной Соведэй ажалшад түрэл партиингаа ээлжээтэ XXVI съездые ехэ бэлэгтэйгээр угтахын тула бүхы хүсэ шадалаа элсүүлнэ.

Ц-Д. БАЛДАНОВ,
арадай депутадуудай Тулдуунай сомоной Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ.

Ярууна.

АСУУДАЛДА ХАРЮУ

ЭРДЭМТЭДЭЙ БИБЛИОТЕКЭДЭ

«СССР-эй Наукануудай академиин Сибириин отделениин Буряадай филиалай эрдэмтэдэй хэрэглэдэг библиотекын гол түлэб ямар жаса баялигтай байhаниинь намайе үнинэй hонирхуулдаг юм. Энээн тухай газетэдээ хөөрэжэ үгыт», — гэжэ манай газетын уншагша Б. Жамбалов гуйhан байна.

Тус асуудалда харюу болгон Буряадай филиалай научна библиотекые даагша, Буряадай АССР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ Л. Б. Молоновагай статья толилбобди.

Буряадай филиалай библиотекэ республика дотороо хуушанай библиотекэнүүдэй нэгэн болоно. Тэрэнэй жаса 1922 ондо, Буряад-Монголой эрдэмтэдэй комитедэй тогтохотой адли бүрилдэжэ эхилhэн юм. Элдэб хүнүүдэй суглуулhан, ехэнхидээ түүхэ, этнографи, аман зохёол литературада хабаатай хизаар ороноо шэнжэлгын номууд анха эхилээд сугларhан юм.

Буряад орондо Эрдэмтэдэй комитедтэй нэгэн доро Д. Банзаровай нэрэмжэтэ Научна бүлгэм хүдэлөө. Ажал ябуулгань хизаар ороноо шэнжэлгын шэглэлтэй байгаа. Тус бүлгэмэй библиотекэ хадаа СССР-эй Наукануудай академиин, мүн РСФСР-эй хизаар ороноо шэнжэлгын зарим эмхинүүдэй хэблэhэн номуудые 1924—1925 онуудhаа абажа эхилээ. 1928 ондо Наукануудай академиин библиотекын, Гүрэнэй номой жасын, Гүрэнэй материальна культурын академиин, Ородой географическа бүлгэмэй болон бусад эмхи зургаануудай hэлгэлгын жасын номуудые нэмээн абаа.

1930 ондо Научна бүлгэмэй болиходонь, библиотекые оруулалсаад, тэрэнэй бүхы жасань шэнээр байгуулагдаhан соёлой институтда дамжуулагдан үгтөө. Хожомшог тээ БМАССР-эй Госпланай экономическа шэнжэлгын институдай номуудые библиотекэ абаба, Гүрэнэй Салтыков-Щедринэй нэрэмжэтэ публична библиотекын үгэhэн номуудай үндэhөөр харин литературын жасатай болобо.

1959 ондо СССР-эй Наукануудай академиин Сибириин отделениин БКНИИ байгуулагдахадань, естественно-научна номуудаар библиотекэ нилээд баяжаа; ниитын эрдэмэй номууд суглуулагдажа эхилhэн, мүн комплексно институдай шэнжэлхы хүдэлмэриин түсэблэн хараалhанай ёhоор, естественно-научна тематикаар хүсэд хүрэхэ литература суглараhан байна.

Мүнөө үедэ библиотекын жасада 202634 ном тоологдоно. Ород хэлэн дээрэ гараhан литератураhаа гадна, Европын арадуудай, мүн монгол, буряад хэлэн дээрэ хэблэгдэhэн номууд тэндэ бии. Харин хэлэн дээрэ гараhан 29788 номтой. Гадна захилаар 400 тухай журнал болон мэдээсэхэ органуудай хэблэлнүүд, тэрэ тоодо харин 39 журнал жэл бүри тэндэ абтадаг.

Библиотекэдэ марксизм-ленинизмын классигууд: К. Маркс, Ф. Энгельс, В. И. Ленин болон Коммунис партии, совет гүрэнэй бусад ажал ябуулагшадай зохёолнууд табигданхай. Партиин түүхэ шудалагшад эндэ РСДРП(б), РКП(б)-гэй съезднүүдэй, партиин XV съездhээ эхилээд, XXV-дахи хүрэтэр съезднүүдэй стенографическа тоосоонууд бии юм. Жасын, мүн энэ бүлэгтэ «Коммунизмда зүүнэй тала баримталдаг үхибүүн ёhоной үбшэн» гэжэ В. И. Ленинэй буряад хэлэн дээрэ (латын алфавидаар. Дээдэ-Үдэ. 1933 он) гараhан ном олохон уншагшадые hонирхуулдаг. Мүн «Правда» (1912 он. 80-дахи номерhоо 105 номер хүрэтэр), «Ажалшан таряашадай hанамжа» (Петроград. 1918 он), «Шэнэ ажабайдал» (Петроград. 1917 он) болон бусад газетэнүүд бии.

Библиотекын жасын эгээл hонин бүлэгүүдэйнь нэгэн гэхэдэ, хэлэ бэшэг шэнжэлдэг эрдэмэй таhаг болоно. СССР-эй, социалис хани нэгэдэлтэ оронуудай, Баруун Европын, Азиин оронуудай арадуудай — иимэ олон янзын словарьнууд тэндэ бии. Тус таhагта тон шухаг: Наукануудай академиин хэблэлээр гараhан Бетлингын «Санскрит-немец словарь», Я. Шмидтын «Түбэд-ород словарь» (1843 он), Сарат Чандра Дасын «Түбэд-англи словарь» (1915 он), Захаровай «Манжур-ородой гүйсэд словарь» (1875 он) болон бусад номууд бии.

Мүн эндэ француз, итали, немец болон ород — иимэ дүрбэн хэлэнэй — 1771 ондо Москвагай университедтэ хэблэгдэhэн хуряангы лексикон, 1834 ондо гараhан «Областной великорусска словариин бүридэл», баhа буряад, монгол хэлэнүүдэй хүгжэлтын түүхэ шудалагшадай хэрэглэхэ Голстунскиин «Монгол-ород-француз словарь» (1893—1896 онууд), Подгорбунскиин, Бимбаевай, Бурдоковой словарьнууд, «Монгол-буряад хэлэнэй оршуулагша» гэhэн ном (1891 он), СССР-эй Наукануудай академиин Сибириин отделениин Буряадай филиалай Ниитын эрдэмэй институдай хэблэн гаргаhан буряад-ород, ород-буряад словарьнууд бии.

Тэрэшэлэн хэлэ шудалагшадта туhаламжа үзүүлхэ О. Ковалевскиин «Монголой хрестомати», Доржи Банзаровай ханинар — А. Бобровников, А. Попов гэгшэдэй зохёоhон монгол, хальмаг хэлэнэй учебнигүүд hонирхолтой.

Сибириин түүхэдэ хабаатай, мүн Сибириин арадуудай, нэн түрүүн Буряадтахи буддын олон бөө шажанай этнографиин хүгжэлтые шудалха номууд библиотекын жасые нэмэрилүүлнэ. Мүн энэ таhагта 1701 ондо С. Ремезовэй зохёоhон «Сибириин чертёжно карта», 1774 ондо академик Фишерэй хэблэжэ гаргаhан «Сибириин түүхэ», Д. Банзаровай 1891 ондо хэблэгдэhэн «Монголшуудай харын шажан гэхэ гү, али бөө мүргэл» гэhэн ном болон бусад статьянууд, М. Н. Хангаловай «Балаганска суглуулбари» (1903 он), «Түбэдэй нангин шүтөөнэй дэргэдэ — буддын мүргэлшэн» гэжэ Г. Цыбиковэй номууд (1919 он) анхарал татадаг.

Сибирь тухай материалнууд эндэ олон. «Сибириин суглуулбари», «Сибириие шудалалга», «Сибириин урданай үнэн бодото зүйлнүүд», мүн эдэндэ хабсаргагдаhан «Зүүнэй хизаарай шэнжэлэл» нилээд hонирхолтой.

1905—1906 онуудта хэблэгдэhэн «Дээдэ-Үдын хуудаhан», 1906 оной «Сибириин үгэ» (Дээдэ-Үдэ), «Зүүн Заха хизаарай ажабайдал» (1896 он. Шэтэ.) гэжэ газетэнүүдэй зарим номернууд хадагалаатай.

Аяншалгын таhаг яhала баян. Тэндэ «Академик Палласай аяншалга» (1773 он) гэжэ гаршаглаhан олон ооти, «Хальмаг Аюк-хаанда хитадай элшэн сайдай аяншалан ошолго, ородой газар нютаг болон ёhо заншал тухай тэмдэглэлтэйгээр» (1782 он), С. Крашенинниковэй «Камчаткын газар нютагуудые бэшэжэ харуулhаниинь» (1755 он) бии.

Тэрэшэлэн ородой суута аяншалагшад, Түбэй Азиие шэнжэлhэн эрдэмтэд — Обручев, Пржевальский, Потанин, Козлов, Грумм-Гржимайло, Позднеев, ородой түрүүшын эхэнэр аяншалагша А. В. Потанинагай хүдэлмэринүүдые уншагшад хэрэглэдэг.

1882 оной — Ф. А. Брокгауз, И. А. Ефроной «Энциклопедическэ словарь», Гранат аха дүүнэрэй «Энциклопедическэ словарь», «Сибириин советскэ энциклопеди», «Россиин уран зураг» (1884 он), «Ази түбидэхи Росси» (1914 он) номуудыешье хүнүүд абажа уншадаг.

Хадагаламжада урид Россиин, дараань СССР-эй Наукануудай академиин мэдээсэл олон элидхэлнүүд, 1834, 1835, 1837, 1838 онуудта хэблэгдэжэ гараhан Казаниин университедэй тэмдэглэлнүүд (түрүүшын ном дотор тус «Тэмдэглэлнүүдэй» зорилгонууд тухай Н. Лобачевскиин статьятай) абтанхай юм.

«Буряадай ажабайдал» (1924—1930), «Бурятиеведение» (1924—1930), «Бурятоведческий сборник» (1924—1930), «Современник» журналай (1836 он) зарим хэпэгүүд бии.

Буряадай литература гү, али уран зохёолшодые шэнжэлхэ гэбэл, Х. Намсараевай, Б. Абидуев, Ц. Номтоев, Ж. Батоцырен, С. Туяа болон бусадай анха түрүүн хэблэгдэн гараhан номууд байха.

Библиотекын жаса 1958 онhоо эхилэн, саг үргэлжэ баяжажа байдаг юм. Тэхэтэй хамта тэндэ юрын уншагша гү, али уншагша-мэргэжэлтэ дэлхэйн классигуудай зохёолнуудые абажа, уншажа болоно. Тэрэ тоодо француз хэлэн дээрэ Вольтерэй зохёолнуудай суглуулбари, Францын Агуу ехэ революциин үеын зохёолнууд тэндэ байха. Словарна болон справочна номуудай дунда Ляруссай энциклопедическэ словарь, Мейер болон Брокгаузай немецкэ словарьнууд, харин хэлэ бэшэгэй таhагта япон, түбэд, монгол, санскрит хэлэнүүдэй учебнигүүд табяатай.

Библиотекэдэ мүнөө зүүн зүгэй оронуудые шэнжэлhэн, манай ороной гү, али хилын саана хэблэгдэhэн гол журналнууд 1959 онhоо эхилээд, мүн естественнэ эрдэм наукын журналнууд суглуулагдаhан байна.

Библиотекын баялиг нимэрхүү гээшэ. Тэрэниие үзэл сурталай гү, али эрдэм шэнжэлгын хүдэлмэри ябуулжа байхадаа, гол түлэб эрдэмтэд шудалдаг, мүн библиотекэ хоорондын абонемент үргэнөөр хэрэглэдэг, библиографическа бэдэрэлгэнүүдые хэдэг, мэдээсэлнүүдые эмхидхэдэг, мэдээсэлэй талаар уншагшадай эрилтэнүүдые бүридхэн шэнжэлдэг байха юм.

УРАН ЗУРААШЫН ШЭНЭ БҮТЭЭЛ

Партийна ба гүрэнэй элитэ ажал ябуулагша, дүлэтэ революционер Александра Коллонтайда Латвиин залуу уран зурааша М. Табака шэнэ бүтээлээ зорюулба. Ленинскэ hургуулиин дипломат Александра Михайловнагай Швециин корольтой уулзахаяа ордондо ерэhэн үеые тэрэ зураглан харуулаа.

— Бүри бага балшар наhанhаа энэ гайхамшагта эхэнэрээр омогорходог hэм,— гэжэ М. Табака хөөрэнэ. — Манай бүлын hайн нүхэр Эми Лоренсон секретариинь байhан тула энэ гайхамшагта эхэнэрэй ажабайдал тухай олон юумэ хөөрэдэг hэн. Коллонтай хадаа онсо бүрин эрхэтэ элшэн сайдай нэрэ зэргэдэ хүртэhэн дипломатиин түүхэдэхи түрүүшын эхэнэр болоно.

— Минии үеын хүнүүд тухай, Латвиин эхэнэрнүүд тухай харуулhан уран зурагуудаа үргэлжэлүүлхэ hанаатайб, — гэжэ тэрэ хэлэнэ. — Гүрэнэй «Дайле» гэжэ хатарай ансамблиин артист Регина Разумагай портрет зуранхайб. Ригын ТТГ гэжэ суута команда тухай «Баскетбол наадагшад» гэhэн зураг бүтээhэн байнаб.

ИСКУССТВЫН ҺУРГУУЛИ УРИНА

Хүдөөгэй энэ искусствын hургуулида долооhоо арба хүрэтэр наhанай хүгжэмдэ, хатар танцада, зурагта дуратай бүхы үхибүүдые ямаршье шалгалтагүйгөөр абадаг байна. Багшанар «искусство үхибүүн бүхэндэ хэрэгтэй» гэhэн ёhо баримталдаг.

«Ленинизм» гэжэ Узбекистанай колхоздо «искусствын энэ hургуулияар» омогорходог юм. Ажахын социально-экономическа хүгжэлтын түсэбүүд дотор тус hургуулиин бүхы эрилтэ хэрэглэмжэнүүдые хараада абаhан тусхай бүлэг бии. Сценэ, зурагуудай галерей, библиотекэ — ородоной бүхы албанууд үхибүүдэй мэдэлдэ юм.

— Хүдөөгэй үхибүүдые искусствада олоорнь хабаадуулха туршалгада хабаадаха гээшэ тон hонирхолтой байна, — гэжэ hуралсалай талые даагша Т. Канаки хэлэнэ. — Бүхы үхибүүд бэлиг талаантай байдаг гэжэ манай дүй дүршэл үшөө дахин баталхана. Колхозой энэ hургуулиие дүүргэhэн тухай үнэмшэлгэ ямаршье тусхай дунда hургуулида ороход арга боломжо олгодог байна. (ТАСС).

США-гай ажалшадта үнгэрhэн жэл хүнгэн бэшэ байгаа. Шэнэ жэлдэшье hуудал байдалаа hайжаруулха найдал тэдээндэ огто үгы хаш. Олон миллион хүнэй ажалгүйдэлгэ ороной шиидхэгдээгүй дотоодын гол асуудалнуудайнь нэгэн байhаар зандаа. 8 миллион ажал хүдэлмэригүйшүүлэй диилэнхинь залуушуул юм. Дээдэ ба тусхай дунда hургуули дүүргэhэн хүбүүд, басагад ажалда орохо hанаатай биржэ тээшэ ошодог гээшэ. Эндэнь ходол хүн зон дүүрэн обооржо байдаг.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Балтиморой ажалай биржэдэ. Энэ хотын 395 мянган хүн зоной арбанайнь нэгэ хубин ажалгүй юм.

ТАСС-ай фотохронико.

ХИЛЫН СААНАҺАА
ТАСС АПН

ПОЛЬШОДОХИ БАЙДАЛ

ВАРШАВА. Польшын Хүдэлмэришэдэй нэгэдэмэл парти, Таряашадай нэгэдэмэл ба Демократическа партинууд ороной бүхы патриотическа хүсэнүүдтэй хамта ПНР-эй ниитын-политическа байдал гуримшуулан заhаруулхын тула ехэ хүдэлмэри ябуулна, — гэжэ Сеймэй маршал, Таряашадай нэгэдэмэл партиин (ОКП) Главна комитедэй түрүүлэгшэ С. Гуцва мэдүүлээ.

Гэхэ зуура, орон доторхи байдал орео зандаа байhаар. Социально-экономическа зүришэлдөөн гансахан экономикын талаар дутуу дундаhаа уг унгитай бэшэ, харин дотоодын политическэ байдалые бэрхэтэй болгохо гэжэ эрмэлзэдэг этэгээдүүдэй харюусалгагүй ябуулгануудаар ушаруулагдаhан байна.

«Солидарностиин (шэнэ профсоюзай) зарим удамаршад хүдэлмэрилхэгүй субботонууд тухай асуудалые шалтагаан болгон хэрэглэжэ, дотоодын политическэ байдал дэбэргэнэ, «hануулгын забастовконуудые» үүдхэнэ, засагай зургаануудта хашалта хэхэ, эндэхи байгуулалтын үндэhэ hуурие hандааха зорилготой бусад ябуулгануудые эмхидхэнэ. Тэдэнэр таарамжатай шиидхэбэринүүдые бэдэрхэгүй, харин засагай зургаануудтай хёмороо үүдхэхэ гэжэ оролдоно, «материальна хэрэгсэлнүүдые үйлэдбэрилгэдэ өөhэдөө хабаадахын, Польшын хуби заяанай түлөө харюусалга даахын орондо, засагай зургаануудта эрилтэнүүдые табибал, хинаха уялгануудые дүүргэбэл дээрэ» гэhэн бодомжо баримтална.

Социализмда харша «олониитын өөрыгөө хамгаалха комитет» гэдэг эмхиин нүлөөн доро «Солидарностиин» хэдэн удамаршад оронхой байна. Үзэл бодолыень бэелүүлэгшэ болгон шэнэ профсоюзые социализмда харша тэрэ эмхиин хэрэглэдэг байгаа сагта оршон байдалай hайжархые хүлеэхэ бэрхэтэй гэжэ С. Гуцва тэмдэглэбэ.

«Хүдөөгэй солидарность» гэдэгые тогтоохо ба бүридхэлдэ абаха номнолой кампани тус комитет hүүлэй үедэ ябуулна гэжэ С. Гуцва тусхайлан тэмдэглэнэ. Иимэ ябуулга үүсхэгшэдэй hанаашалгань эли: Польшын таряашадай хүдэлөөнэй нэгэдэлые бутаргаха, ОКП-тэй хамта ПОРП-ын баримталан бэелүүлдэг хүдөө ажахын политикые хүндэгүй болгохо hэдэлгэ гаргана.

Хамта ябуулга хэдэг партинуудай мүнөөнэй гол зорилго юуб гэхэдэ, социалис демократиин хүгжэлтэ хангахаар, социалис шэнэдхэлгын хэрэгтэ тодорхой шэнжэ шэглэл нэбтэрүүлхээр онол аргануудые хангаха шухала гэжэ С. Гуцва мэдүүлээ.

ХҮЛҺЭНШЭДЫЕ ХЭРЭГЛЭХЭЕЭ БОЛИХО

НЬЮ-ЙОРК. Бэеэ даангишэнэ гүрэнүүдтэ, национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөнүүдтэ эсэргүү тэмсэлдэ хабаадаха уласхоорондын империализмын ударна отряд гэжэ зүбөөр тоологдодог хүлhэншэдэй-түлөөhэтэ алуурщадай шуhата мүр сараанууд олохон түбинүүдтэ үлэнхэй. Хүлhэншэдые элсүүлхэ, хэрэглэхэ, мүнгөөр хангаха ба hургаха ябадалые хуули бусада тоолохоор уласхоорондын конвенци хараалха тусхай комитет ООН-ой штаб-байрада өөрынгөө түрүүшын сессидэ суглараба.

Иимэ комитет Африкын, Азиин ба Латиин Америкын олон оронуудай эрилтын ёhоор, ООН-ой Генеральна Ассамблейн hүүлэй сессиин шиидхэбэреэр тогтоогдоhон байна.

Нигериhээ ООН-ой дэргэдэ байдаг саг үргэлжын түлөөлэгшэ Б. Акпород Кларк ТАСС-ай корреспонденттэй хөөрэлдэхэдөө, Африкада хорото муухай ябуулга нэгэнтэ бэшэ хэhэн хүлhэншэдэй бүлэгүүдые энэ комитет эсэслэн усадхаха ёhотой гэжэ тэмдэглэбэ. Тэдэнэй туhаламжаар түбиин оронуудтахи байдалые түгшүүрилтэй болгохо национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөе дараха гэhэн hэдэлгэнүүд нэгэнтэ бэшэ гаргагдаhан байгаа. Элдэб оронуудhаа элсүүлэгдэжэ асарагдаhан 1500-hаа үсөөн бэшэ хүлhэншэд мүнөө Намибиин газар дайда дээрэ «албаяа» хэжэ үргэлжэлhөөр гээд hануулхада ойлгосотой болохо бэзэ гэбэ.

ЗАНАЛТАНУУДТА ХАРЮУ БОЛГОН

ГАВАНА. Кубын Компартиин ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь, республикын Гүрэнэй Соведэй ба Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Фидель Кастро Гавана провинциин милициин территориальна сэрэгэй подразделенинүүдэй шахаа тангариг үгэлгын ёhололой үедэ үгэ хэлэхэдээ, американ империализмын зүгhөө Кубада эсэргүү заналтануудай таhалгаряагүй хэгдэдэгые буруушааба. Кубые экономическа ба политическэ талаарнь гансаардуулан хашаха, мүн зэбсэгтэ түримхэй добтолго хэхэ hэдэлгын гаргагдадаг тухай хэлэгдэнэ гэбэ.

Бүхы республика дотор милициин сэрэгүүдэй тогтоогдоhон ушар тиимэ заналтануудта кубынхидай харюу, ороной оборонно хүсэ шадалые бэхижүүлхэ зорилготой ябуулга болоно гэжэ Ф. Кастро мэдүүлнэ.

НАТО-гай ТҮСЭБҮҮДЫЕ БУРУУШААНА

БОНН. Социал-демократическа партиин Амбөргдэхи организаци ракетно-ядерна дундуур зайда хэрэглэгдэхэ американ шэнэ зэбсэгүүдые ФРГ-дэ, Баруун Европын бусад оронуудта тараан тодхохо тухай НАТО-гай шиидхэбэри болюулха эрилтэтэйгээр социал-демократическа партиин правленидэ, Бундестагтахи тэрэнэй фракцида хандаба. Буу зэбсэгүүдые хуряаха, дундуур зайда хэрэглэгдэхэ ядерна ракетэнүүдые тараан тодхохо тухай НАТО-гай шиидхэбэри болюулха хэмжээнүүдые абаха тон шухала гэжэ тус организациин конференци дээрэ нэгэ hаналтайгаар баталагдаhан резолюци дотор тэмдэглэгдэнэ.

ТОБШО МЭДЭЭСЭЛНҮҮД

ХЕЛЬСИНКИ. ЗАЛУУШУУЛАЙ БА СТУДЕНТНҮҮДЭЙ БҮХЭДЭЛХЭЙН ХУРАЛДААН. Эб найрамдалай, шахардуу байдал hуларуулха, буу зэбсэгүүдые хуряахын түлөө тэмсэгшэ залуушуул болон студентнэрэй бүхэдэлхэйн хуралдаан тухай репортажнуудые гадаадын оронуудай түрүү үзэл бодолтой хэблэл Хельсинкиhээ дамжуулаа. Финляндиин хэблэлэй тэмдэглэhэнэй ёhоор, мүнөөнэй хуралдаан — hүүлэй үедэ уласхоорондын олониитын түлөөлэгшэдэй үнгэргэhэн эгээн ехэ уулзалгануудай нэгэн болоно.

ПРАГА. ГОЛ ШЭГЛЭЛНҮҮДЭЙ ПРОЕКТ. СССР-эй экономическа ба социальна хүгжэлтын гол шэглэлнүүдэй проектые бүгэдэ арадай зүбшэн хэлсэжэ байhан тухай Москваhаа дамжуулагдаhан мэдээсэлнүүдые Чехословакиин «Руде право» түрүүшынгээ хуудаhанда тунхаглана. Совет хүнүүдэй оруулжа байгаа ажаглалтанууд болон нэмэлтэнүүдэй ехэнхи хубинь үйлэдбэриин ашаг үрые арьбадхаха, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ, экономикын нөөсэ арга боломжонуудые бүрин хүсэд дүүрэнээр хэрэглэхэ ябадалда зорюулагдана гэжэ тус газетэ бэшэнэ.

ПАРИЖ. ДЭЛХЭЙН ОЛОНИИТЭ ЭРИД БУРУУШААНА. Сальвадорой дотоодын хэрэгүүдтэ США-гай бүдүүлигээр хамааржа байhые дэлхэйн олониитын эрид буруушааhан материалнуудые Латиин Америкын олохон газетэнүүд тунхаглана. Сальвадорой хунтада 5 миллион долларой хэмжээтэй сэрэгэй туhаламжа США-гай үзүүлhэн тухай Франциин «Эхо» мэдээсэбэ.

ЛОНДОН. ОЛОНИИТЫН ЗЭБҮҮРХЭЛ ҮҮСХЭНЭ. Бүхы ороной хүн зоной гарайнь хургадай хээе буулган бүридхэхэ гэhэн ЮАР-ай хархис засагаархидай түсэбүүд олониитын дунда ехэ зэбүүрхэл үүсхэнэ. Энэ асуудалаар Преторидо тусхай хуулиин проект тунхаглагдаа.

Гарайнгаа хургадай хээе буулгуулхын тула тусхай пунктнуудта ЮАР-ай эрхэтэдэй уялгата ёhоор ерэлгэ тэрэ проект доторнь хараалагдана. Тиигэжэ буулгагдаhан «хургануудай хээнүүд» полициин карточкада, хүн бүхэнэй документнүүдтэ оруулагдаха юм ха.

ВАШИНГТОН. США-да АЙХАБТАР ХҮЙТЭН БОЛОНО. США-гай зүүн эрье шадарай нютагуудта юрэ бусын хүйтэн боложо байнхай. Тэрээнhээ шалтагаалан, Флорида штадтахи цитрус ургамалнуудай табанай нэгэ хубинь хүлдэшоо. Тэрэшэлэн помидорой, бобын, ногоон перецэй ургаса ехэ хоролтодо ороhон байна. Хүдөө нютагуудай хонжоошод эдэ бэрхэшээлнүүдые hамбаашална. Магазинуудта худалдагдадаг овощой ба үрэ жэмэсүүдэй үнэ сэн 20—30 процентээр хүндэрэнхэй. Ороной зүүн зүгтэхи нефть ба газай компанинуудшье хүйтэнэй болоhонтой дашарамдуулан, өөhэдынгөө продукциин үнэ сэнгые баhал нэмээгээ.

Гэхэтэй хамта, хура бороогой ороогүйhөө шалтагаалан, Холбоото Штадуудай түбэй нютагууд ехээр абиртажа байна.

Америкын гол мүрэнүүд ехээр дундараа. Нью-Йорк, Нью-Джерси, Делавэр, Пенсильвани гэхэ мэтэ промышленна штадуудта уhаар дуталдаха бэрхэшээл тохёолдожо магад болоод байна.

ДЕЛИ. ЯДЕРНА ЗЭБСЭГЭЭР ЖҮРӨӨДЭНЭ. Пакистанда ядерна зэбсэг бүтээхэ бэлэдхэлэй эдэбхитэйгээр хэгдэжэ байhан ушар Индиин олониитые hанаата болгоно. Эндэ абтаhан этигэмээр мэдээнүүдэй ёhоор, ойрын сагаар Пакистанда «исламска» атомна бомбо гэдэг бүтээгдэжэ болохо гээд Индиин мэдээсэлэй агентство дамжуулба.

Тиимэ бомбо бүтээхэ хүдэлмэриие араб зарим гүрэнүүд, тэрэ тоодо Саудовска Арави, мүнгөөр хангаха. ЮПИ агентствын корреспондентдэ Индиин МИД-эй түлөөлэгшын мэдүүлhэнэй ёhоор, Эр-Рияд (Саудовска Арави) Зия-уль-Хакай захиргаанай ядерна программая түгэсхэхынь тула туhаламжа болгон, Пакистанда 800 миллион доллар дурадхаа юм ха.

Соёлой hонин

Тус спектаклиин режиссёр В. Слепков Зүүн Сибириин соёлой институдта hурахынгаа урда тээ эбтэй эетэй энэ коллективэй табиhан спектакль бүхэндэ наадаад байгаа. Мүнөө В. Слепков дээдэ эрдэмтэй мэргэжэлтэн болоожо ерээд, дүүрэн эрхэтэйгээр режиссер болобо ха юм.

«hүүлшын болзор» гэжэ спектаклиин гол рольнуудта

«АРАДАЙ» ГЭhЭН ХҮНДЭТЭ НЭРЭ

Манай республика дотор уран hайханай арбан зургаан коллектив «арадай» гэhэн хүндэтэ нэрэ зэргэтэй юм. Энэ нэрэ нэгэ дахин үгтөөд дүүрэшэдэг бэшэ. Харин коллектив бүхэн энэ хүндэтэ нэрэеэ гурбан жэл болоод лэ дахин гэршэлжэ байха ёhотой.

Шэнэ жэлэй эхиндэ хойшо гурбан коллектив «арадай» гэhэн нэрэеэ гэршэлhэн байна. Эдэ хадаа Улаан-Үдын авиационно заводой «Рассвет» гэжэ соёлой байшангай духовой оркестр, Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институдай «Байгалай долгинууд», Буряадай худөө ажахын институдай «Алтан булаг» гэжэ дуу, хатарай ансамбльнууд болоно.

Эндэ hая Выдрины hууринай «Байгал» гэжэ соёлой байшангай уран hайханай коллектив В. Распутинай «hүүлшын болзор» гэжэ повестиин удхаар найруулhан спектакль харуулжа, «арадай театр» гэhэн хүндэтэ нэрэ зэргэеэ гэршэлбэ.

В. Краснова, Г. Шведова, Е. Деманова, И. Архипов, В. Деманов, Л. Ильина, С. Сабашников, Н. Крылов гэгшэд наадаба.

Выдрины hууринай «Байгал» гэжэ соёлой байшангай театр «арадай» гэhэн хүндэтэ нэрэ зэргэ дүүрэн эрхэтэйгээр зүүжэ ябаhанаа гэршэлээ.

В. ХОРЬКО,
облсовпрофой дэргэдэхи уран hайханай байшангай методист.

ШЭНЭ ОРАТОРИ

«Аппассионата» — Буряадай бэлигтэй залуу композиторнуудай нэгэн Юрий Ирдынеев шэнэ ораториео иигэжэ нэрлэбэ. 1970 ондо Ульяновск хотодо Ленинэй мэндэлhэнэй ойн хурал дээрэ Л. И. Брежневэй хэлэhэн үгын удхаар найруулагдаhан энэ зохёолые Буряадай опера болон балледэй академическа театрай артистнууд hаяхана гүйсэдхэбэ. Манай республикын мэдээжэ дуушад Буряадай АССР-эй габьяата артистка Г. Абияхай, РСФСР-эй арадай артист Д. Дашиев, артист С. Павленко гэгшэдэй гадна, оперно театрай, П. И. Чайковскиин нэрэмжэтэ хүгжэмэй училищиин, Зүүн Сибириин гүрэнэй соёлой институдай ба № 4 hургуулиин хоорнууд ораторие түрүүшын гүйсэдхэлдэ хабаадаба.

Манай корр.

Иимэ нэрэтэй багаханшье hаа, харахада урихан, ногоохон үнгэтэй ном Буряадай номой хэблэлээр гаргагдажа, уншагшадай халуун анхарал табигдаба. Тус номой автор залуу поэт Жорж Юбухаев болоно. Энэ залуу нүхэрнай Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институдай табадахи курсын студент юм.

—Энэ жэл намда ехэ баяр асарба,—гэжэ Ж. Юбухаев хөөрэнэ. — Би мүнөө институт дүүргэхэ гэжэ байнаб. Энэмни баhал баяр гэшэ аабдаа. Тиихэдэ түрүүшынгээ ном гаргаhанаймни намда нүүгээршье сэгнэшэгүй ехэ баяр болоно...

«ЭХИН»

Залуу поэдэй ном «Эхин» гэжэ дэмы нэрлэгдээгүй. Алибаа юумэн уhа гол мэтэ эхитэй байдаг. Ж. Юбухаевай уран шүлэгүүд эхиеэ Саяан уулын түүлэн горходhоо абан дэлгэнэ. Түнхэн нютагай дабтагдашагүй гоё байгаалиhаа эхиеэ абан дэлгэнэ. «Эхин» гэжэ ном соо түрэл нютаг, залуу зоной бодол, инаг дуран тухай шүлэгүүд ехэ hүүри эзэлнэ.

Манай корр.

Улаан-Үдын П. И. Чайковскиин нэрэмжэтэ хүгжэмэй училищи дүүргэhэн Тамара Борисовна Митяшова гурбадахи жэлээ Загарайн хүгжэмэй hургуулида багшалжа байнхай. Энэ хугасаа соо оролдосотой багша эдир үетэниие хүгжэмдэ дуратайгаар хүмүүжүүлхэ талаар ехэ оролдолго гаргана. Тэрэнэй классай бүхы 17 hурагшадhаа hайн сэгнэлтэтэй тэрэ классhаа классда дамжан ороно.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Т. Б. Митяшова.

Н. ДРИГЕНОВЭЙ фото.

Дүрбэн тэгшээр хүмүүжүүлхэ

«Текстильщик» гэhэн соёлой байшанда дутын hургуулиин hурагшад ехэл дуратайгаар ерэжэ, сүлөө сагаа аша туhатайгаар үнгэргэдэг. Эдиршүүлые соёлдо түйлатануудтай танилсуулхын, гоё hайханда дуратайгаар хүмүүжүүлхын тула эндэ соёлой университет байгуулагданхай. Зүүн Сибириин соёлой институдай дундаа ехэтэй багшанар хэшээлнүүдые хүтэлбэрилдэг. Гэхэ зуура партиин Октябрьска райкомой, «Знание» бүлгэмэй районо отделениин түлөөлэгшэд энэ шухала хэрэгтэ анхарала хандуулдагынь hайшаалтай.

Хүгжэм, театр, уран зохёол... Эдэ бүгэдэндэ эдиршүүлые хабаадуулхада, гоё hайханаар hонирхожо болодог гэшэ. Лекци-концерт, диспут, зужэгүүдэй, кинофильмнүүдые харалга, экскурсинууд, hонирхолтой намтартай хүнүүдтэй уулзалга гэхэ мэтэ арганууд хэрэглэгдэдэг юм. Институдай хүгжэмэй теориин ба түүхын кафедрые даагша В. Д. Осипова хүгжэмэй ба театрай хэшээлнүүдые хүтэлбэрилдэг.

—Эндэ ябалсагшад ондо ондоо тематикаар үнгэргэгдэhэн хэшээлнүүдые шагнадаг гэшэ. Жэшээлхэдэ, үнгэрhэн жэлдэ «Агуухэ Октябрь» искусстводо», «Ленинэй дуратай зохёолнууд соohоо» гэhэн хэшээлнүүдэй аhа hайнаар бэлдэжэ, hурагшадай hонирхолые үүсхээ hэмди. Гэхэдэ гадуур мүнөө залуушуулай дунда үргэнөөр дэлгэрhэн дискотекэнүүд шуде hонирхолтойгоор «XX зуун жэлэй аялга ба ритмүүд» гэhэн хэшээл гаргагдаа. Тэрээн hайн дуу хураажа, Осипова хөөрэнэ hэн.

Мэргэжэлтэд саг үргэлжэ уригдажа, айлшадаг юм. Жэшээлхэдэ, ород драмын театрай режиссёр А. И. Шаликов бүлэг артистнартай ерэжэ, театрай коллективэй hүүлэй үеын хүдэлмэринүүд тухай, залуу бэлигтэй зохёохы ажалай ябуулга тухай hонирхолтойгоор хөөрэhэн байна. Буряадай опера болон балледэй театрай дирижёр А. М. Морозовский, артистка Лидия Галсанова гэгшэд хүгжэмэй урлалаар мүн лэ ерэжэ бэлэй.

Соёлой университедтэ уран зохёолой литературын асуудалнуудаар зүбшэн хэлсэлгэнүүд эмхидхэгдэдэг. Дуратай номуудай геройнууд—Татьяна ба Онегин, Наташа Ростова, Пьер Безухов гэгшэд айдархан хаhадамнай ухаандамнай бүхөөр хадуугдажа, бүхы наhаа наймнай ханинар болодог шуу. Дээрэ дурсагдаhан институдай литературын кафедрын ахалагша багша Т. В. Авдохина hурагшадай мэдэсэ бүри гүнзэгырүүлхэ, литературын зохёолнуудта бүри бодомжотойгоор, ойлгохо хүсэлэнтэйгөөр хандуулжа hургуулха гээшые тон шухала дээрэ тоолодог. hуралсалай түрүүшын жэлдэ элдэб темэнүүд оруулагданхай. Тиихэдээ заатагүй hургуулиин программаhаа гадуур харагдажа үзэгдэхэ асуудалнууд хараада абтана. Тодорхойлбол, «Пушкин ба хүгжэм», «Чехов ба Сибирь» гэhэн темэнүүдые шудалхада, уран зохёолшодой ажал ябуулга тухай шэнэ баримтануудые мэдэжэ абамаар шуу.

Тэрэшэлэн олонациональна совет, хари гүрэнүүдэй литературануудай хүгжэлтэ, ургалтын онсо шэнжэнүүд тушаа асуудалнууд hурагшадай ухаае хүлгүүлнэ. СССР-эй арадуудай литературануудта тон лэ хужарлан уншамаар зохёолнууд олон ааб даа. Тиихэдэ хари гүрэнүүдэй уран зохёолшодой hургуули, hурагшад тухай бэшэhэн зохёолнуудай удхаар хөөрэлдөөнүүд үнгэргэгдэхээр хараалагдана.

С. АНТУШЕВ.

АЯН ЗАМДАА АМЖАЛТАТАЙ ЯБЫТ!

ВЛКСМ-эй ЦК-гай болон СССР-эй хилын харуулай сэрэгүүдэй Главна политическэ управлениин үүсхэлээр «Хилэ шадарай нютагуудай комсомол — КПСС-эй XXVI съездэдэ!» гэhэн уряа доро 1980 оной сентябрьhаа 1981 оной февраль болотор СССР-эй гүрэнэй хилэ зубшуулан бүхэсоюзна комсомол-залуушуулай эстафетэ үнгэргэгдэжэ байнхай.

КПСС-эй XXVI съездые нэрэтэй солотойгоор угталгада хилэ шадархи нютагуудай хүбүүд, басагадые, хилэ сахидаг — сэрэгшэдые элсүүлэн хабаадуулха гэшэ энэ ябуулгын гол зорилго болоно.

Совет арадай революционно, дайшалхы ба ажалай алдар солын газарнуудаар комсомолшуудай болон залуушуулай аяншалгада илгаашадай үнгэргэгшэ жэлэй сентябрь hарада баатар-хото Минскдэ болоhон бүхэсоюзна IX слётhоо эхи эстафетэ замаа эхилээ hэн. Харгы замаhаа эхи табиhан газар, слёдой патриотическа гүнзэгы үзэл суртал эстафетэдэ политическэ ехэ дэбжэлтэ үгэhэн. Эстафетэдэ хабаадагшад 30 мянга гаран километр зам гаталжа, олон hуурин тосхонуудта, хилын заставануудта, хиналта-шалгалтын пунктнуудта хүрэhэн байха юм.

Хэдэн арбаад мянган совет хүнүүд, тэрэ тоодо ветеранууд, дайшалхы ба политическэ бэлдэлгэтэй отличнигууд, үйлэдбэриин түрүүшүүл тэрэниие абажа ябаба. Тиин манай республикын газар дээрэ хүрэжэ ерээ. Эстафетын 17 бүлэг табан үдэрэй турша соо Зэдын, Хяагтын, Захааминай районуудаар эстафетын вымпел абажа ябаба. Хаа хаанагүй митингнүүд, жагсаалнууд, ВЛКСМ-эй райкомуудта хани халуун уулзалганууд болоhон байна.

Эстафетэ январиин 19-дэ манай хотодо хүрэжэ ерээ. Партиин Улаан-Үдын городской комитедэй зал соо митинг болобо. Комсомолшууд, залуушуул Улаан-Үдын гарнизоной сэрэгэй албатад, ветеранууд эстафетын бүлэгые хүндэмүшөөр халуунаар угтаа. Бүлэгые хүтэлбэрилэгшэ — сэрэгэй албатан Шалаев КПСС-эй горкомой секретарь В. С. Тимашовто рапорт үгэбэ.

ВЛКСМ-эй обкомой нэгэдэхи секретарь С. Будажапов митинг нээгээ. КПСС-эй XXVI съездые нэрэтэй солотойгоор угтахын тула республикын комсомолшууд болон залуушуулай ажалай вахтада жагсажа, бүгэдэ арадай хэрэгтэ ехэ хубитаяа оруулжа байhан тухайнь тэрэ хөөрэбэ.

Сэрэгэй албатан В. Литвинов үгэ хэлэхэдээ, залуушуулай дунда сэрэгэй-патриотическа хүдэлмэри хүгжөөхэ асуудалнуудта, тэдэниие Зэбсэгтэ Хүсэнүүдтэ алба хэлгэдэ бэлдэлгэдэ дэлгэрэнгыгээр тогтоhон байгаа.

Буряадай индустриин түрүүшын томо схэ предприятиин комсомолшуудай баатар-хилэ сахигша Н. Петровой дурасхаалые нангинаар абажа ябадаг тухайнь Ленинэй орденто ЛВРЗ-гэй ВЛКСМ-эй комитедэй секретарь Ю. Кожухов хөөрэбэ.

Николай Петровой эхэ — Мария Захаровна эстафетын бүлэгтэ гүн сэдьхэлэй халуун дулаан үгэнүүдээр хандахадаа, Эхэ оронойнгоо урда нангин үялгаа нэрэтэй түрэлгэйгээ дүүргэжэ, СССР-эй гүрэнэй хилые нэрэмжэтэй хёрхоор, эрдэхэг зоригтойгоор хамгаалхыень уялгаhан байна.

В. И. Ленинэй суртал hургаалнуудта, Коммунис партидаа комсомолой үнэн сэхэ байдалын алдарта ёhо заншалнуудые мүнөө үеын хилэ сахигшад арданжа, совет арадай итгэлдэ хүртэхэ юм гэжэ митингдэ хабаадагшад үшөө дахин батална.

Энэл үдэр бүхэсоюзна комсомол-залуушуулай эстафетэ Түвын АССР-эй газар дээгүүр аян замаа үргэлжэлүүлхээ дабшаба. Амжалтатай hайн ябыт!

Р. НИКОЛАЕВ.
манай штатнабэшэ корр.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Улаан-Үдэдэ болоhон митингын үедэ.

А. ЗУЕВАЙ фото.

Хүн ба байгаали

БАМ ШАДАРАЙ БАЙГААЛИ ШЭНЖЭЛЭГДЭНЭ

Байгал-Амарай түмэр замай барилга жэлhээ жэлдэ үргэн дэлисэтэй болоно. Агуу барилгын урагшатай ябуулагдаха хэрэгтэ сагай уларил шэнжэлэгшэд бодото хубитаяа оруулалсана гэбэл, алдуугүй. Оршон тойронхи байгаали шэнжэлдэг ба гидрометеорологиин талаар СССР-эй Гүрэнэй комитедэй подразделениин хүдэлмэрилэгшэдэй үүсхэлээр түмэр замай бүхы участогуудта тусхай пунктнууд байгуулагданхай.

Мэргэжэлтэд ямар асуудалнуудта онсо анхарал хандуулдаг бэ? Эндэхи газар дайдые гүйсэд ашаглахын тула нэн түрүүн агаарай, уhанай арюун сэбэр байлга, сагай уларил шэнжэлэгдэжэ үзэгдэхэ, энээн тушаа бэшэгдэhэн ажаглалтанууд олондо мэдээжэ болохо, хэблэгдэн гаргагдаха ёhотой. Жэшээлхэдэ, хаана, ямар газарта аадар бороогой удаа аюул тохёолдожо болоомоор бэ, тошо халяалгын хойшолон ямар бэ гэhэн асуудалнууд гансашье барилгашадай бэшэ, мүн hуурин хүн зоной hанаа зобоодог шуу. Сагай уларилда болохо хубилалтануудые уридшалан мэдэжэ абахын тула шэнэ аргануудые хэрэглэхэ, гидрометеорологиин талаар пост ба станцинуудай тоо олошоруулха гэhэн зорилгонууд мэргэжэлтэдэй урда табигдадаг юм.

БАМ-ай барилгын саашанхи хүгжэлтынь шатануудые хараалдаг түсэблэлгын, проектнэ эмхинүүд эндэхи байгаалиин «зан абари» тухай үргэн мэдэсэтэй байха зэргэтэй. Мүнөө гидрометеорологуудай ашаар олон шэнжэлгэнүүд үнгэргэгдөө. Зариман тухайнь, хэлэбэл, сагай уларилай элдэб үзэгдэлнүүдэй шэнэ барилгануудта нүлөөлхэ тушаа шалгалта хэгдэhэн юм. Уламжалан байрын ба үйлэдбэриин байрануудта хэр зэргэ дулаа оруулагдаха ёhотойб гэhэн асуудал шиидхэгдэбэ. Агаарай, уhанай бузарлагдахагүйн тула ямар хэмжээнүүд абтаха ёhотойб гэжэ харагдажа үзэгдөө. Тиихэ зуура, hалхинай багаар үлеэдэг гэхэ гү, али намдуу агаартай газарнууд хараада абтаа. Юуб гэхэдэ, эгээл иимэ газарнуудта оршон тойронхи байгаалида хохидол хүргэмөөр элдэб янзын бодос, тооhо шорой сугларжа болоомоор шуу.

Гэхэтэй хамта, сагай уларилай байдал ажал хэрэгэй ябасада өөрын онсо нүлөө үзүүлдэг. Илангаяа барилгахабсаралгын хүдэлмэридэ hаад тойбо ушаруулжа магад. Географическа гол обсерваториин шэнжэлгэнүүдэй дүнгүүдээр сагай уларилай карта, тусхай справочник хэблэгдэн гаргагданхай. Мүн лэ эндэхи гол горхонуудай уhанай анханайнь ариг сэбэрые тэрэ зандань үлөөхэ гээшэ тон шухала. Энэ асуудалаар бэшэгдэhэн хүдэлмэринүүд гансашье мэргэжэлтэдые бэшэ, мүн түрэл хизаар ороноо шэнжэлэгшэ бүхэниие hонирхуулха аабза.

Оршон тойронхи байгаали шэнжэлдэг ба гидрометеорологиин талаар комитедэй дэргэдэ Забайкалиин управлени байгуулагданхай. Тус управлениин түлөөлэгшэд гол түлэб Буряадай АССР-эй, Шэтын областиин газар дайда дээрэ шэнжэлгэнүүдые үнгэргэнэ. Мүнөө үедэ эдэнэрэй үүсхэлээр Нижнеангарск хотодо, Муя посёлогто гидрометеорологиин бюронууд, Гоуджекидтэ саhанай нуралга шалгадаг станци, гидрологическа 15 пост гэхэ мэтэ байгуулагданхай. Иигэжэ уhа голой урасхалай эршэ хүсэ, оршон тойронхи агаарай байдал хинан шалгаха арга олдоо. Дабаан шадар, Гоуджекит голой хажуугаар саhанай нуралга бии болодог шалтагаан элирүүлэгдэнэ. Тошо халяалгын, уhа голой мүльhэн хуягаа үмдэхэ үедэ бүлэг хүдэлмэрилэгшэд тусхай түсэбөөр ажалладаг. Саhанай шиг нойтоной нөөсын хэмжээн тухай мэдэжэ абаха хэрэгтэй. Энэ талаар Дээдэ-Ангарай эрьеэр экспедици хүдэлдэг.

Түмэр зам шадархи газарые хүдөө ажахын хэрэглэмжэдэ ашаглаха асуудал тон шухала дээрэ тоологдодог. Энэ зорилго бэелүүлхын тула ногооной ургаса шэнжэлхэ, тарилга эхилхэ, ургаса хуряаха хаhануудые тодорхойлхо хэрэгтэй ха юм. Муя, Таксимо hууринуудта хартаабхын, огородой бусад эдеэнэй, ногооной ургаха, эдеэшэхэ хаhа тодорхойлогдоно. Эндэ совхозууд байгуулагдахаар хараалагдана.

Гидрометеорологууд даалгагдаhан ажалаа хёрхо наринаар дүүргэдэг, харюусалгатайгаар хандадаг. Тодорхойлhон хамаг мэдээсэлнүүдээ hайнаар дамжуулха уялгатай. Барилгын гол эмхинүүдэй онсолбол, «БАМтоннельстрой» управлениин 11-дэхи тоннельнэ отрядай, «Нижнеангарсктрансстрой» трестын түлөөлэгшэдтэ сагай уларил тухай уридшалан мэдээсэдэг, саг соогоо бэлдэгдэhэн бюллетеньнүүдые эльгээдэг юм. Агаарай замаар, автомобильна транспортаар ашаа, пассажирнуудые шэрэхын тула сагай уларил тухай мэдэсэтэй байха зэргэтэй. Энэ талаар авиаметеостанциин хүдэлмэрилэгшэд эдэбхи үүсхэл гаргадаг.

Зохёохы ёhоной дурадхалнууд, ажаглалтанууд тушаа тогтолтой. Неляты, Дээдэ-Заимка тосхонууд шадар Витим, Дээдэ-Ангар голнуудай уhанай нюруу шалгагдадаг болоо. Саhа бороогой орохые, hалхи шуурганай болохые уридшалан тодорхойлходо хэрэглэгдэдэг тон нарин приборнууд олоор ашаглагдаа.

Байгал-Амарай түмэр зам шадархи байгаалиие анханайнь арюун сэбэрээр үлөөхэ гээшэ олониитын оролдолгоhоо дулдыдаха хэрэг мүн. Уhа сөөрэмүүдые нефтиин үлэгдэлнүүдээр, амилжа байдаг агаараа хорото бодосоор бузарлахагүйн тула мэргэжэлтэдшье, hайн дураараа байгаали хамгаалагшадшье оролдохо зэргэтэй.

Н. АФОНИНА,
Улаан-Үдын гидрометобсерваториин директор.

ОНДАТРА ОЛОШОРХО ГҮ?

1936 ондо ондатра эгээл түрүүшынхеэ Баргажанда асарагдажа, эндэхи уларилда, байгаалиинь онсо эрхэ байдалда дадхаагдажа нютагжаhан юм. Тэрэ гэhээр ондатра түргэнөөр олошоруулагдан үсхэбэрилэгдэжэ, 1940 оной үеэр энэ ангай 100 мянган арhан гүрэндэ тушаагдаа hэн. Тиигэжэ районой агнууриин ажахыда энэ ан үсхэбэрилгэ урагшатайгаар ябуулагдажа эхилhэн.

Теэд энэмнай түрүүшын үеын амжалтанууд байhан гэжэ хэлэлтэй. Саашадаа ондатра олзоборилгын хэмжээн жэлhээ жэлдэ доошолоо. Шалтагааниинь гэхэдэ, районой, коопзверопромхозой түлөөлэгшэд үнэтэй сэнтэй арhатай амитаниие олошоруулхын тула саг үргэлжын хэмжээнүүдые абадаггүй байгаа бшуу. Республикын коопзверопромхозуудай управлениин дэргэдэхи ондатра үсхэбэрилгын ажахынхид иимэ урагшагүй байдалай тогтоhые ойлгобошье, шухала хэрэгтэ саг соонь анхарал хандуулаагүйнь харамтай.

Арбан нэгэдэхи табан жэлдэ ороноймнай хүгжэлтын шатануудые хараалhан «Гол шэглэлнүүд» соо иигэжэ хэлэгдэнхэй: «Байгаалиин, хүдөө ажахын эдлүүриин газарнуудые, ан амитадые ба ургамал ногоо хамгаалгые шангадхаха шухала. Байгаалиин нөөсэ баялигуудые ашагтайгаар, зүб мүрөөр хэрэглэхэ».

Эдэ мүрнүүдые уншахада, байгаалиин баялиг арьбадхахын тула ямар хэмжээнүүд абтаха ёhотойб гэжэ бодомжолмоор ааб даа. Эхилhэн хөөрэлдөөнhөө hабагша татабал, ондатрын ажамидаралда Баргажанай райондо тааруу эрхэ байдал тогтоогдонхой гээшэ гү гэhэн асуудалда харюу үгэмөөр. Энэ ангай байрладаг нуур, сөөрэмүүдые сэбэр байлгаха хэмжээнүүд абтаха ёhотой.

Ожорhо сабшаха, тармахада тусхай техникэ хэрэглэхэдэ, ангуудай уурхайнууд олоор эбдэрдэг, hандардаг. Гадна ган гасуурай үедэ голой уhанай шэргэхэдэ, нилээд ядардаг, эдихэ хоолоор дуталдадаг гээшэ.

Эдэ бүхы шалтагаануудай нүлөөн доро ондатрын тоо жэлhээ жэлдэ үсөөрнэ.

Саашадаа ондатра үсхэбэрилгын энэл янзаар, эдэбхи үүсхэлгүйгөөр ябуулагдаа hаань, энэ үнэтэ ан үндэhөөрөө таhаран хосорхын түйлда хүрэжэ магад. Энэ хүдэлмэриие hайжаруулхын тула дары абтаха хэмжээнүүдые нэрлэбэл, иимэ: нэн түрүүн ондоо районуудhаа ондатра асаржа, эндэхи нуур сөөрэмүүдтэ табиха. Хоёрдохёор, эдэ амитадай эдидэг тэжээлэй ургамал — уhанай шара будаа ехээр тарижа ургуулха шухала.

Коопзверопромхозуудай управлениин түлөөлэгшэд район дотор ондатра үсхэбэрилгые, олзоборилгые шэнжэлэн шудалhанай удаа тодорхой тобшолонуудые хэжэ, зохихо хэмжээнүүдые абаха зэргэтэй.

Д. ГЫРГЕНОВ.

Үбэлэй ойн хаяада.

П. ЯХНОВЕЦКИИН фотоэтюд.

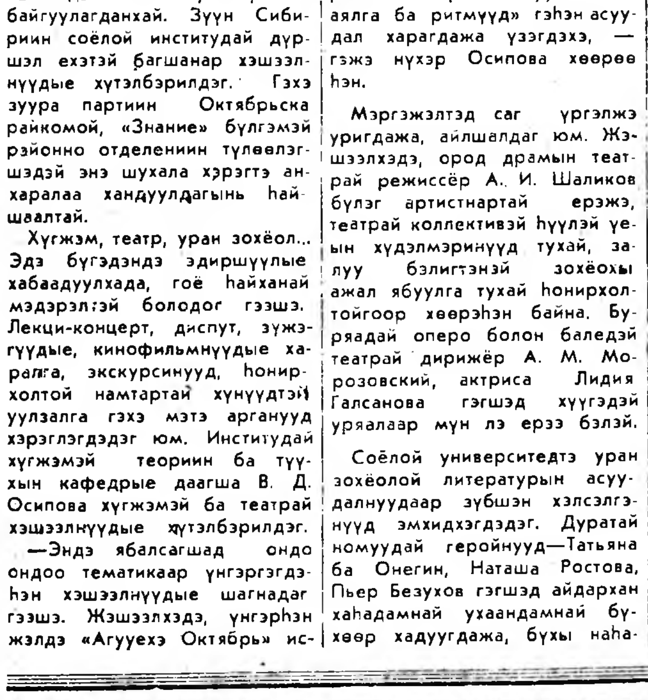

АЛДАРТА ЗАМЫНЬ ЭНДЭhЭЭ...

Түрүүшын совет олимпийскэ чемпион, спортын габьяата мастер Владимир Сафроновой дурасхаалда зорюулагдажа, эдиршүүлэй дунда боксоор мүрысөөн Улаан-Үдын авиационно заводой «Рассвет» гэжэ Соёлой ордон соо түрүүшынхеэ үнгэргэгдэбэ. Энэ мүрысөөн «Забайкалец» гэжэ спортын клубай үүсхэлээр эмхидхэгдэhэн байгаа. Манай республикын хото, худөөгэй, Эрхүүгэй областиин Усть-Илимск, Байкальск, Зима хотонуудай суглуулагдамал командануудай 196 эдир боксер энээндэ хабаадажа, мэргэжэл шадабаряа дээшэлүүлээ.

Владимир Константинович 1956 ондо аяар холын Австралиин Мельбурн хотодо үнгэргэгдэhэн XVI Олимпиадада илажа, совет боксернууд соohоо түрүүлэн алтан медаляар шагнагдаа hэн. Тэрэ Европын түрүү hуури эзэлхын түлөө мүрысөөндэ бронзо шанда хүртэhэн, хоёр дахин СССР-эй чемпион болоhон юм. В. Сафронов ринг дээрэ 316 дахин гаража тулалдахадаа, 294-дэнь илажа гараа hэн. Нютагаймнай хүбүүнэй спортын алдар габьяае Эхэ оромнай үндэрөөр сэгнэжэ, «Хүндэлэлэй Тэмдэг» орденоор шагнаhан байгаа.

Владимирай эхэ — Елена Фёдоровна Сафронова мүрысөө нээлгэдэ хабаадажа, эдир спортсменүүдые халуунаар амаршалаа. Тиихэдээ тэрэ иигэжэ мэдүүлбэ: «Хүбүүнэймни спортдо гаталhан алдарта замынь иигэжэл эхилhэн юм».

Нютагаймнай алдарта хүбүүнэй шанда хүртэхын түлөө шанга тулалдаанууд 4 үдэр соо үргэлжэлөө. Эдир боксёрнууд наhанай хоёр бүлэгөөр тулалдаба. Бага наhанай бүлэгтэ Б. Дугаров (Закаменск), Ж. Мункуев (Бэшүүр), А. Бердников (Закаменск), С. Пинижнов («Забайкалец»), С. Ягумнов (Закаменск), В. Болохонов («Зима»), П. Посохов («Забайкалец»), В. Конусов (Ангарск) гэгшэд шалгаржа, дурасхаалта шангуудта хүртэhэн байгаа.

Аха наhанай бүлэгтэ С. Пономазырев (Гусиноозёрск), Н. Дашинимаев («Забайкалец»), С. Лодонов («Трудовые резервы»), А. Соболев (Ангарск), Б. Доржигутапов (Хэжэнгэ), И. Назаров («Забайкалец») болон бусад шандааhа шангатай, арга дүрэтэй байhанаа харуулжа, илалта туйлаа.

Хүнгэншэг шэгнүүрэй боксёр Игорь Назаров В. Сафроновой нэрэмжэтэ тусхай шанда хүртэбэ.

Илагшадта медальнууд, В. К. Сафроновой дүрэ зурагууд, дипломууд, дурасхаалнууд барюулагдаа.

Нютагаймнай суута хүбүүнэй шанда хүртэхын түлөө мүрысөөн эмхитэй hайнаар үнгэргэгдэжэ, спортсменүүдые хүмүүжүүлгэдэ ехэ үүргэ дүүргэhэн байна.

С. ЦЫБИКОВ.
мүрысөөнэй ахамад судья.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: мүрысөөнэй үе.

В. ПЛУТТЫН фото.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаhанда. «Табан жэлэй түрүүшын жэлэй хараа түсэбүүд» — түрүү бэшэг. «КПСС-эй XXVI съездые угтуулан» —тобшо мэдээсэлнүүдэй суглуулбари. «Малай үбэлжэлгэ —шанга шалгалта». «Тэжээлээ шадамараар ашаглабал» — рейдын бригадын бэлдэhэн материал. «Ажалай баатаршалгын зам — ТАСС-ай материал.

Хоёрдохи хуудаhанда. «Партийна ажабайдал». «Арбан нэгэдэхи табан жэлээ эхилхэдээ» —В. Башкеевэй статья. «КПСС-эй ЦК-гай проектые зүбшэн хэлсэнэбди» — суглуулбари. «Таряанай талмайн үрэжэл дээшэлүүлхэ» — Г. Клешниковэй статья.

Гурбадахи хуудаhанда. «Сибириин ехэ ерээдүйтэй хото» —В. Журавлевой статья. «Бүмбэрсэг дэлхэйн hонин» — ТАСС-ай мэдээсэлнүүдhээ.

Дүрбэдэхи хуудаhанда. «Шэнэ hонин, үйлэ хэрэгүүд, тоо, баримта» — суглуулбари. Спорт. Соносхолнууд.

САГАЙ УЛАРИЛ

Сэлмэлгэтэй, бүрхэлтэтэй байха, зарим нютагуудта багаханаар саhан орохо. Баруун - хойноhоо секундын 5—10 метр хүсэтэйгөөр hалхилха. Үдэртөө 21—26, зарим нютагуудта 16 градус хүрэтэр хүйтэрхэ.

Улаан-Үдэдэ сэлмэжэ, бүрхэжэ байха, шииг нойтон орохогүй. Баруун-хойноhоо багаханаар hалхилха.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 8.55—Дамжуулгын программа. 9.00—«Время». 9.40 — Үглөөнэй гимнастика. 10.05 — «Эдир спортсменэй ехэ арена». 10.35 — «Киногоор аяншалагшадай клуб». 11.30—М. Кажлаевай симфоническа зохёолнууд. 12.25 — Шэнэ hонин. 14.55—Дамжуулгын программа. 15.00 —Шэнэ hонин. 15.20—«Шинии ажал—шинии амжалтанууд»— кинопрограмма. 16.35—Хүгжэм. 17.05—«Москвагай комсомолой ажал хэрэгүүд». 17.35 — «Ород хэлэн».

Улаан-Үдэ. 18.05 — «Байгал»—мэдээсэлэй программа.

Москва. 18.35 — Теннисээр уласхоорондын мүрысөөн. СССР—Швеци. 19.05 —«Хулганааханай дуун»—мультфильм. 19.15—«Мүнөөдэр — түби дэлхэйдэ». 19.30 — «Агуухэ номой бүлэгүүд». 8-дахи фильм «Бэдэрэлгэ».

Улаан-Үдэ. 20.35—«Бидэ уг залгамжалан хүдэлнэбди» —гэhэн дамжуулга. 21.20 —«ТВ-гэй адресат».

Москва. 21.30 —«Время». 22.05 — Эрмитаж. XVII—XVIII зуун жэлэй үеын Италиин уран зураг. 22.35 —«Алтан ното». 23.40 — «Мүнөөдэр—түби дэлхэйдэ».

Редактор
Р. Б. ГАРМАЕВ.

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД. ИНДЕКС: 670000

г. УЛАН-УДЭ, ул. ЛЕНИНА, 35, редактор—2-54-54, приемная —2-54-93, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62-62, отв. секретарь —2-50-52, секретариат—2-66-76, отделы: партийной жизни—2-60-91, пропаганды 2-56-23, промышленности и строительства—2-61-35, сельского хозяйства —2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта—2-69-58, культуры и школ—2-60-21 информации—2-34-05, перевод—2-54-93, писем и селькоров —2-67-81, корректорская—2-35-95, машинное бюро—2-57-63, фотолаборатория—2-33-61, отдел объявлений—2-65-54.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств полиграфии и книжной торговли.
Н-04315. Заказ № 19. Индекс 5901.